

Marin Držić

Grižula

SADRŽAJ

PRVI PROLOG _____	4
DRUGI PROLOG _____	5
PRVI ČIN _____	6
DRUGI ČIN _____	12
TREĆI ČIN _____	18
ČETVRTI ČIN _____	26
PETI ČIN _____	32
RJEČNIK _____	37

Imena

SLAVA NEBESKA (u prologu)

DIJANA

KUPIDO

PLAKIR (Plako), sin Kupidov

MUDROS

PRAVDA

VILE

OPOSLOVNICA, sluga Mudrosti

GRIŽULA starac, remeta

RADOJE, (Rade) } Vlasi

DRAGIĆ

GRUBA } Vlahinjice

MIONA

STANIŠA, otac Dragićev

VUKOSAVA, mati Grubina

OMAKALA, djevojka

PRVI PROLOG¹

SLAVA NEBESKA

Cti drago prolitje, daždi med s nebesi,
razliko jur cvitje livade uresi,²
danica vodi dan jur draži neg ikad,
a sunce gorâ van najsvitlje svíti³ sad,
zač vile kriposti⁴, uzdrže koje svit,
drage sad mladosti vladaju slatki cvit;⁵
pričista Dijana⁶ življenje sad vlada,
nebeska svud mana na zemlju sad pada.
Spomeni ovi stan s veseljem uvike
čestiti ovi dan, pun slave i dike,⁷
u koji dva mila po milosti od nebes
tač slavno združila Nebeska Slava jes.

Za ovjezijem se muzika kanta

¹ Izvorni naslov ove fantastično-realistične komedije, kao i kraj teksta, nije se sačuvao, pa se, prema likovima, osim naslova *Grižula* koristi i *Plakir*. U literaturi se *Grižula* često uspoređuje sa Shakespearovim *Snom Ivanjske noći*.

² *Cti drago prolitje...* - "prva dva stiha su nastala... svojevrsnim sažimanjem četiriju Džorinih, iz pjesme br. 515 *Ranjinina zbornika*; stih 1-4" (S. Petrović)

³ *sviti* - svijetli

⁴ *vile kriposti* - Pravda, Hitros, Jakos i Tihoća, koje se spominju u idućem proznom prologu

⁵ *drage sad mladosti vladaju slatki cvit* - sada vladaju slatkim cvijetom drage mladosti

⁶ *Dijana* - starorimska božica lova i Mjeseca, zaštitnica djevica (grč. Artemida)

⁷ *Spomeni ovi stan s veseljem uvike...* - "neka se podsjeti ovaj dom, tj. dom Vlaha Sorokočevića, gdje se slavi njegov pir, ovog sretnog (čestiti) dana, a to će reći jednog pokladnog dana vjerojatno godine 1556." (F. Čale)

DRUGI PROLOG

VILA GOVORI

VILA: Pirnici⁸, znajući ja vila od planina srce Vlaha Sarkočevića⁹ er je vele užeženo za obeselit vas, Vlaho prid nas vile velike je molbe činio da mi vile dođemo na njegov pir. I budući Vlaho mladić slatke riječi, crnok, plemenite ćudi, naučan s lovom¹⁰ se vraćat doma, umje toliko, er¹¹ mi vile od planine dođosmo na njegov pir s našijem pjesni, s našijemi igrami i s našijemi ostalijemi planinskijemi salaci¹² za Vlahu ugodit a vam kojigod plakijer dat. I ja sam sama došla sada ovdje za navijestit vam da su naše planine veće neg je vaš grad, naše ravnine veće neg vaše Pile¹³; možemo vam ukazat kudije lov lovimo i koliko daleko trke činimo. I sve to možemo se ukazat u malu mjestu. Koliko se uzmože, onoliko se će učinit, i što učinimo, primite u ljubav. I znajte, u ovoj strani¹⁴ stoje četiri vile, koje se zovu kriposti: jednoj je ime Pravda¹⁵, drugoj je ime Hitros, tretoj je ime Jakos, četvrtoj je ime Tihoća; ove kriposti svit vladaju. S ovu stranu stoji čista Dijana s svijem divicami, a tamo stoji Žuđenje, boj bije s Čistoćom; a sve te kriposti među njimi mir čine. Koja igra ovdje bude bit, vidjećete! U ovoj planini stoje satiri i stoji jedan smiješan remeta, koji nas vile vele čini smijejat: upije¹⁶, dan i noć pomoć pita. Ljubav ga mori, a Ljubav se njime ruga, a satiri se oko njega, kako oko čuvete, kupe i igraju. Što vidite, primite u ljubav; čini se što se može. Ne recite zlo od nas vila, er mi vile uzimljemo onjezijeh koji od nas zlo govore.

⁸ Ovaj drugi prozni prolog zapravo je komentar prvog prologa u stihovima (J. Skok)

⁹ *Vlaho Sarkočevića* - plemića Vlaha Sarkočevića (1530-1593), "koji je u Veliko vijeće ušao 1550, poslije bio dva puta knezom Republike, a ženio se najvjerojatnije, kako je rečeno, 1556." (F. Čale)

¹⁰ *s lovom* - aluzija na Vlahove mladenačke uspjehe kod žena

¹¹ *umje toliko, er* - znao je postići to da

¹² *pjesni... igrami... salaci* - "Vila, koga će u ime družine navijestiti maštovitu preobrazbu malog prostora u Vlahovoj kući u pozornicu neograničene iluzije, najavljuje da će u zadnje biti glazbe, plesa i druge zabave" (F. Čale); *salac* ili *solac* (tal. sollazzo) - zabava, naslada, razonoda

¹³ *Pile* - poljana (danas trg) sa zapadne strane starog grada Dubrovnika, i istoimena gradska četvrt

¹⁴ *u ovoj strani* i dalje - vila publici objašnjava scenografiju

¹⁵ *Pravda, Hitros, Jakos, Tihoća* - "te četiri "kriposti" predstavljaju, suvremenim shvaćanjima i cilju alegorijskog sloja radnje prilagođene, "vrline" odnosno etička svojstva čovjeka prema učenju o "vrlinama" od antike do renesanse, od aristotelovske i pogotovo platonističke definicije, preko srednjovjekovne religiozne modifikacije do humanističke neoplatoničarske varijante. Ti su alegorijski likovi ovdje u službi čiste Dijane, koja je na jednoj strani sa svojim *divicami*, tj. vilama, kao Čistoća, koja predstavlja uzdržljivost, čistu ljubav (utjelovljenu u Vlahovoj zaručnici), dok je na suprotnoj strani, s njom u borbi, Žuđenje, odnosno, kao što će se vidjeti, Kupido i njegov sin Plakir (što će reći užitek), simboli erotske ljubavi (aluzija na mladoženju Vlaha). Intervencijom četiriju "vrlina" koje vladaju svijetom doći će do ravnoteže odnosno mira među zaraćenim stranama, između Žuđenja i Čistoće, drugim riječima do braka između Vlaha i zaručnice." (F. Čale)

¹⁶ *upije* - vapi

PRVI ČIN

Prvi prizor

STARAC GRIŽULA

GRIŽULA: O vile vilice od guste planine,¹⁷
čin'te, me dušice, da me tuga mine;
molite dragoga plahoga djetića,
s strilama onoga ognjena božića¹⁸,
koji me ustrili pogledom gorske vil
ke obraz pribili zada mi gorki cvil,
i spusti jednu stril ognjenu put prsi
od ove gorske vil na mene ka mrzi,
ka je mê žuđenje, vaj, ka je mâ ljubav,
ka je mê tuženje i ka je mâ nezdrav!
Ali mi mol'te sad Plakira¹⁹ ljuveno
da me upusti u grad kaogodi skroveno,
da mi 'e prid onoga božića kleknuti,
da božo gorušti pogleda na moje...

Jaoh, moja srčana tužice, moji uzdasi i moje plačne oči, kad se ćete utješit?... gleda na moje ljuvene tuge, da djetece strjelovito ustrili, užeže, užeže, jaoh, ledeno srce od vile. Pomilite, pomozite, smilite se, nemojte nemile bit, oh, oh, oh!

Drugi prizor

VLAHINJICA GRUBA

GRUBA: Kud tužna Gruba sama se ovako tučeš, jaohi meni, po pustoj planini slijedeći onoga koji od tebe bježi, ki je tvoj, a neće da je tvoj, koga uzeše gorske vile, a on moje srce

¹⁷ *O vile vilice ...* - "Grižula, kao i neki drugi Držićevi smiješni stari zaljubljenici, sam postaje "poeta" oponašajući maniru tadašnje lirike, npr. tu dvostruko rimovane dvanaesterce, ili citirajući i parafrazirajući poznate tuđe stihove i pjesničke slike" (F. Čale)

¹⁸ *ognjena božića* - Kupida (Amora, Erosa), s ognjenim strijelama

¹⁹ *Plakira* - Kupidovo dijete

nosi, ki vilu slijedi, a mene, jaoh, za sobom poteže, ki se ... dar drugoj, a ja ne mogu neg njegova bit, ki je moj, a družim se dava, a ja sam njegova, ni mogu neg njegova bit, ni se moje srce može smirit, bijedna. Dragiću nevjerni, kud od tvoje vjerenice bježiš? Bježiš, a po razlogu²⁰ ne mož' mi uteći! Jaohi meni tužni, komu se tužim? Kamo li grem? Tko da u pustoj planini mene tužnu razgovori²¹? Što iščekujem neg kû vrlu zvijer, da me tužnu razdrpi?

Treći prizor

GRIZULA, starac remeta, zatim GRUBA

REMETA: Vile, gizdave vile, planinski razgovoru²², slatke, dobre, drage, medene jabučice vam rodile, kruške mednice vam se rađale, rozice, vijole, trator, bosilak, ružice vam ctjele; ako nećete za mene ljubav molit, molite moju vilu makar da me uzme, neka me uzme, i da se veće zovem vilenik i da reku: "Vile ga uzeše, oh, oh!" Ah, da bi me uzela, da bi me uzela, da bi me uzela!

GRUBA: Tužna, koji glas ono čujem? Ali je čovjek, ali je kâ neman?

REMETA: Ah! oh! Brajo, tko je? Hodi naprijeda!

GRUBA: Brižna, smijem li naprijeda?

REMETA: Na travici zelenoj da počinemo.

GRUBA: Brižna, nije ga meni počivat ni stat ovdi. Smijem li naprijeda?

REMETA: Hodi, brajo, jes gdje počinut.

GRUBA: Tužna, gdje sam ja ovo došla? Tko li me zove?

REMETA: Zove te ki te je zvaio i ki te, vilo,
žudi i želi noć i dan, a moj dragi biseru,
jak jelin kad žedan želi prit k jedzeru.²³

GRUBA: Tko si ti ki sa mnom govoriš?

REMETA: Vilo vilice, vilo vilice, tvoj rob, tvoj sluga, tvoj sužan, tvoj verni ljubovnik!

GRUBA: Bijedna, sjetna, tko je ovo? Što je ovo?

REMETA: Jaoh! Jaoh! Gdi je snijeg, gdi je lijer? Nije ovo moje sunce; ti nijesi kû ja zovem.

GRUBA: Ni ti koga ja ištem. Starče, ukaži mi put kud se ovamo ide.

REMETA: Moja kćerice, ne govori tako! Nijesam star! Bijela moja vila, - bijela moja brada. Kudi tako šetaš?

GRUBA: Ištem moga vjerenika; zovem ga, a ne oziva mi se.

²⁰ *po razlogu* - po razumu, "po logici"

²¹ *razgovori* - utješi, razveseli

²² *razgovoru* - radosti, slasti, utjeho, zabavo, nado

²³ *žudi i želi noć i dan ...* - "antipetrarkistički modificiran dvostih Dž. Držića (pj. 518. Rešetarova izdanja)" (F. Čale)

REMETA: I ja, kćerice, zovem tko mi se ne oziva; vapijem, uzdišem, plačem, suzice ronim. Jeda ćeš, brajo, uljesti, da počineš?

GRUBA: Sjetna, starče, grub ti si! Tko si ti?

REMETA: Ja grub?! Gruba ti mati, grub ti otac, sve ti grubo; gruba i ti bila!

GRUBA: A i jesam ja Gruba.

REMETA: Da kad si gruba, gruba pođi tja od mene, - lijepâ, k meni!

GRUBA: Sjetna, sjetna! Ma koga vidim odovud? Dragić je, moj je Dragić! Ah, tužna, poču se skrit, da čujem što govori.

Četvrti prizor

GRIŽULA (*sam*)

REMETA:

Ako s' gruba, dalek pođi;²⁴
ako s' lijepa, k meni dođi,
er za lijepom suze otirem,
er za grubom ja ne umirem
Gruba od mene dalek stoji,
lijepa srce meni osvoji.
Ja ću lijepu sved' ljubiti,
neću grubu vijek²⁵ pozriti.
Od grube ću sved' bježati,
sved' za lijepom uzdisati,
uzdisajuć lijepu zvati,
grubu u smrti još bježati,
i po smrti grubu mrzit,
i po smrti lijepu ljubiti,
lijepu i grubu,
grubu i lijepu
ljubit - mrzit,
mrzit - ljubiti.
Lijepu hoću,
grubu hoću -
grubu mrzit,
lijepu ljubiti,
jere vik su
u 'ednom kipu
lijepa s grubom -
gruba s lijepom,

²⁴ *Ako s' gruba, dalek pođi...* - ovo je vjerojatno pjesma pučkog podrijetla, a Grižula je citira

²⁵ *vijek* (uz negaciju) - nikad

kako meni svi rekoše
sastati se ne mogoše.

Peti prizor

RADE, DRAGIĆ i MIONICA

RADE: Dragiću, crni Dragiću, kudi se odpravi? Komu stado, komu sir, mlijeko, komu maslo ohodiš?

DRAGIĆ: Rade, moj ve Rade! Radala se, Rade, robom: ne pristaj mi tuzi!²⁶ Bijela vila od planine moje srce odni, bijela vila mene osvoji, bijeloh vili odlučih služiti, bijela vila moje misli uze. Vi o stadu mislite - ja idoh za njome!

MIONICA: Bijedan Drago, sjetan Drago, kud se odpravi i bez ručka? Sjetna te vile uzele, a kud ću ja?

RADE: Voh, Dragiću, kud pođe? Čeka' da t' rečem, Dragiću!

DRAGIĆ: Rade, ohaj besjede, ni me zovi veće! Što odlučih, odlučih - za bijelom vilom idoh!

Šesti prizor

GRUBE i prijašnji

GRUBE: Dragiću nevjerni, Dragiću nemili, Dragiću nedragi, da li ide za drugom a tvoju ljubi²⁷ ostavi? Ostavljaš ka²⁸ je tvoja, a slijediš ko²⁹ t' ne more bit! Kudi se to gre? Kamo li zamamljen ideš? Gdje li tvoju Grubu ostavljaš?

DRAGIĆ: Moja Grube, ne gruba, ma grimizna svilice! U hladu na zeleni, a pri bistroj vodi danas tretji dan stadom plandujući, budući mliječca umuzao, kravajca ugrizah, sirca prigrizah, a tebe mi, Grube, pripijevah, er mi sva u srcu biješe. Prikaza mi se vila iz planine bjelja od snijega, svjetlja od sunca; rumenija od ruže, tanka, visoka, strilovita pogleda, draga u vidjenju, mila u hodu, slatkosmjeha, a pozorom ne moje tužno srce ma lijes, kami, zvirjenje k sebi potezaše. Moja Grube, uze me, ostavih stado, ostavih brašno³⁰, skočih bijedan, njoj se utekoh, rekoh joj: "Vilo, tvoj Dragić veće da je tvoj!"

GRUBE: Nuta, tužna, tužnijeh riječi!

²⁶ *ne pristaj mi tuzi* - nemoj me rastuživati

²⁷ *ljubi* - draga, žena

²⁸ *ka* - onu koja

²⁹ *ko* - onoga tko

³⁰ *brašno* - hrana

DRAGIĆ: A ona brža od vjetra, bjeguća kako košuta, ozrivši se na mene, smijehom reče mi: "Ako me stigneš, kolač³¹ ti". Ja bijedan i još ju tjeram, a ne stižem ju.

RADE: Bijedan se tjerao i povilinjo! Manenika maganje besjeda mu.³²

MIONICA: Sjetan i brižan ne pošao! Komu Grubu ostavljaš? Tjerao se i istjerao se! Komu mlado čeljade ostavljaš? Pundurilja ti slatka³³; neka, naćeš po pustoj gori tko ti će večeru povidat i tko te će od bula opuđat!

DRAGIĆ: Grube, lijepa ne gruba, oprosti mi. Sve tebi: mriljulj pitomi i grlice koje sam onomadne izeo iz gnjijezda, i šarulja moja ovčica - sve ti na darov, a ja se vili dah. Ne imam kad stât - pođoh³⁴. Zbogom! Tvoj sam nekad bio, sad nijesam tvoj ni moj. Tko me uze, uze!

RADE: Maj prc, tu vrag s Dragićem, nut maganje!

MIONICA: Tako rasuta ne bila; kako ga su vile uzele!

GRUBE: Jaoh ve, Mione, nuti mojijeh tuga!

MIONICA: Drago, Dragiću, brižan! Nije li nam skoro svetac? Da li se će bez Dragića kola vodit? Što će rijet, tužan, seljanke? Vijenci koji se spravljaју da li ih će družiti nosit? Ružu, trator i bosilak za kog Grube goji? Drago, bogme ti ću i prjesnačić umijesit i ušnut ti ću od grude.

DRAGIĆ: Sestre, i ti, brate Radoje, što odlučih, odlučih, i zbogom!

GRUBE: Jaohi, tužna, što se ovo čini? Dragiću, kamo greš?

Sedmi prizor

RADE i MIONICA

RADE: Mione, tako sjetna ne hodila, uzmi ti mene: ja neću bježat, vazda ti ću i od ručka i od večere štogodi dohranjevat. A meni vazda baba ušne i kad se siri i kad se mijesi.

MIONICA: Bijedan Radoje, upitomi paganioce koje s gnjijezdom onomadne nađe, i oblakomi se na nje!

RADE: Za tebe ih hranim, Mione, a maja veli vazda: "S Mionom čuva' živo". A kad ti ću, Mione, ukazat gnijezdo staglinâ koji lijepo poju?

MIONICA: Ne smijem od majke!

RADE: A ja ću maji rijet da te isprosi.

MIONICA: Brižan, tako mi nećeš ni od ručka donijet?

RADE: Bogme ti ću i pločicu zaimat, ter ćeš pticam zapinat.

³¹ *kolač* - nagrada

³² *Manenika maganje besjeda mu* - Vjerojatno treba tumačiti: njegove su riječi kao riječi mahnitog ludova koji se povilio. Usp. Ak. Rj. pod "besjeda": "vilovita besjeda", "verba magica". (F. Čale)

³³ *Pundurilja ti slatka ...* - osladilo ti se to biće iz svijeta koji te ne pripada

³⁴ *Ne imam kad stât - pođoh* - nemam vremena ostati - odlazim

MIONICA: Bijedna nestala! Stado mi se rasprša, a Dragića vile uzeše, a Gruba i ne znam kud pođe.

RADE: Tužan se ja zagovorio, a meni ovčice udariše u stranu! Gruba stigla Dragića, a Radoje stekao Mionu.

MIONICA: Veće tebi od ručka ne pribilo neg će meni što bolje s tobom bit.

RADE: Ali će meni s tobom dobro bit.

MIONICA: Tu, tu!³⁵

³⁵ *Tu, tu!* - povici upućeni stadu

DRUGI ČIN

Prvi prizor

KUPIDO i PLAKIR

KUPIDO
(*vidjevši jednu vil*):

O Plako, sinko moj, zamčica gdi ti je?
Zapni mi vil onoj, na poslu ga nije!
Ovo je ona vil ka toli ne scijeni
ognjene moje stril ni moj plam ognjeni:
satri joj oholas, čin' da zna s gorkosti
ognjena što je vlas ljuvene kriposti.
Ukazat budem ja oholim svim vilam
koja je moć moja i što je ljuven plam.

PLAKO:

Malahni ćačko moj, ma sioni, ovo je
pripravan sinak tvoj na službe na tvoje;
neka je Plakiru s vilama boj biti,
a ti stoj u miru, nu ćeš sad viditi,
usiona Ljubavi, srjed ove planine
jesam li tvoj pravi sin Plako ali ne.

Drugi prizor

MUDROS i DIJANA, zatim VILE

MUDROS:

Gospođe Dijana, pričista božice!

DIJANA:

Što zoveš, mâ znana Mudrosti divice?

MUDROS:

Plako je srjed gore, ki nosi med i jad³⁶;
čuva' čiste dvore, ako igda, vilo, sad!

DIJANA:

Hvala ti, Mudrosti, ka ne spiš i toli
vrh tihe mladosti srce se tve boli! -
Ustan'te, divice, vijence vit ostav'te,
uzmite strjelice, na boj se sve sprav'te!

³⁶ *med i jad* - slast i otrov

- Plako je u polju³⁷, onoga sin koji
vodi na svu³⁸ volju, kad koga osvoji.
Plako je himben tač, ne štedi nikoga,
pod nebom nosi mač, kim kolje svakoga;
u vidu veselje, a nosi u prseh³⁹
toj gorko dreselje, kim truje paka svijeh.
ter se u nj varaju i mladi i stari,
a ki ga ne znaju, svih lasno privari.
- PRVA VILA: Božice gospoje, spravne smo obslužit
zapovijedi tvoje i s time sad boj bit
koji med u licu, u srcu gorki jad,
koji plač, tužicu zadat nam nosi sad.
- DRUGA VILA: Oružje drugo, mnim, htíl' bi se nego stril
za boj biti s timim ki trije⁴⁰ gorske vil:
a toj je i mi sad da varkami igramo,
proć jadu damo jad, proć himbi himbu damo.
- TREĆA VILA: Znam, slavna božice, er Plako vazda nam
zapina uzice i on nas slijedi sam;
daj da mu zamčicu zapnemo gdi sade,
jeda pod pločicu zločinac upade.
- DIJANA: Sve dobro velite! Takoj da se čini,
zamčice spravite najbrže, cknjet ga nî.⁴¹

Treći prizor

PLAKIR (*sam*)

PLAKIR: Cvitje, razliko cvitje, i vi, travice zelene, vam pridavam tvrde uze od zamčica koje sam ovdi zapeo: čuva'te ih i skroveno ih držite! Ja ću poč na tvrdi stan Dijane božice, da spijam gdje su bijele vile; prve vidim⁴², hoću na njih udariti slatkome riječi. One, videći me samoga, htjeće na mene udarit, er vile Plakira na samu ištu, a ja ću prid njimi uteć, - trijeba je lisičit! - one se će za mnom tisknut, tjerat me će, tako ih ću dovesti na stupicu. Nije ga vazda strjelami igrat, - varkami se je sada pomoć.

³⁷ *u polju* - na bojnem polju

³⁸ *svu* - svoju

³⁹ *u prseh* - u prsima, u grudima

⁴⁰ *trije* - truje

⁴¹ *cknjet ga ni* - ne smije se kasniti

⁴² *prve vidim* - čim prve ugledam

Četvrti prizor

MUDROS, DIJANA i VILE

MUDROS: Božice Dijana, Mudros ne spi, tobom se brine, na tvoje dobro nastoji. Plako je zapeo zamčice, s varkami gre. Nije tvojim vilam sada Plakira samoga tjerat; odpri mu se iz dvora, ne da' sada vile nadvor.

DIJANA: Mudrosti, hvala ti! Tvoje nespanje naše je shranjenje. - Divice, ni jedna iz dvora da nije izišla! Ostavite sad lukove i strile, starijem oružjem odzgora udrite na njega.

PRVA VILA: Da bude, slavna božice! Sada ćeš vidjeti valjamo li u boju.

DRUGA VILA: Ovo ga, sestrice, iz cvijetja, kako lisica gdi se vuče. Hodi naprijeda: i lisica upade u stupicu.

TREĆA VILA: Sestrice, bez straha hrlo udrite na njega svaka s svoga mjesta; ne slušajte njegove slatke riječi, ni gledajte njegov veseli pogled. Pod onim medom jād⁴³ skroven stoji.

Peti prizor

PLAKIR i prijašnje

PLAKO: Bijele vile, drage vile! Polja pengana razlicijem cvijetjem, livade urešene bijelijem džilji, rumenom ružom, gora odjevena zelenim liskom, studenci bistri, hladni, žuber tihijeh slavica; prolitje veselo, gorske vile, zovu vas, i Plakir vas zove; izidite, bijele vile, brijeme je kola vodit, brijeme je od pjesni, brijeme je od slatkoga mira, daleko od nas zli nemir!

TREĆA VILA: Slatka riječi, gorki srcu, zli hiniče, daleko od našega dvora! Ovo ti mir: primi ove jabuke.

(Ovdi ga biju jabukami.)

PLAKIR: Neka, jedva vam Plako plakijerom plati.

Šesti prizor

GRIŽULA i OMAKALA

GRIŽULA: Tko je tamo?⁴⁴ Tko je ono onamo? Čuva' se zla! Boji su, zamčice se zapinju,

⁴³ *jad* - otrov

⁴⁴ *Tko je tamo? ...* - "Grižula, koji je sa strane vidio sukob vila i Plakira, ugledao je Omakalu, pa je pohotno zove da se skloni od opasnosti k njemu." (F. Čale)

ovdi se upada u zlo! Kćerce, momice, djevojko, obidi uokolo, da ne upadeš u stupicu; ovčice, da te vuk ne uije, iz travice da mi te zmija ne peči.

OMAKALA: Sjetna brižna, koji je čovjek ono? Gdje sam ja ovo? Ružna se skitala: istom me će nemani uzet! Smijem li naprijed?

GRIŽULA: Da mi te, moja kokošice, orlič ne podbije odzgara; obidi!

OMAKALA: Bijedna Omakala išla nad pšeničan kruh iskat⁴⁵, a sjetna od gospođe utekla! Gdje sam ja ovo došla? Bolje bijaše i zlu gospođu podnijet neg se ovdje po pustinji tuć; mekša biješe nje ohšubra, koja mi kako smokvu glavu biješe učinila⁴⁶, neg ove ljuti⁴⁷ po kojih bijedna derem noge.

GRIŽULA: Ovčice, vuk mi te ujede! Pridi ovamo.

OMAKALA: Brižna, starče, ružna ja ne hodila! Tko si ti? Jeda si pustinjač?

GRIŽULA: Pustinjač sam; utekoh u pustinju od zle godišnice⁴⁸.

OMAKALA: A ja utekoh u pustinju od zle gospođe. Brižan, da tko ti kuha ovdi? Kako li sam stojiš?

GRIŽULA: Ti si utekla od zle gospođe i u pustinju⁴⁹ si došla - gospar od službenice, djevojka od gospođe utekli od zla života i u pustinji se stanili. Dobro čujem što prije ne čuh: u pustinju si došla!

OMAKALA: U pustinju sam došla, utekši od zle gospođe.

GRIŽULA: Kako ti je ime?

OMAKALA: Omakala mi je ime.

⁴⁵ *nad pšeničan kruh iskat* - poslovice ("Ne iđi mimo pšeničnog kruha", odnosno "Tražiti kruha svrh pogače")

⁴⁶ *kako smokvu glavu biješe učinila* - tj. smekšala gnječeći je

⁴⁷ *ljut* - litica, hrid, stijena

⁴⁸ *godišnice* - seoske djevojke koje su gradski gospari uzimali za sluškinje u gradu, najčešće na godinu dana, dok se ne bi udale; omiljena meta Držićevog humora

⁴⁹ *utekla... u pustinju* - "Sve što će Omakala ispričati o dubrovačkim godišnicama, o odnosu gospodara prema njima, o tome kako su bile prisiljene krasti hranu, itd., pa i sam bijeg iz Dubrovnika daleko, tj. izvan granica Republike, sve to ima realnu podlogu, nije puki samovoljni proizvod Držićeve mašte, nego se može dokumentirati" (Čale): "Posluga nije bila samo slabo plaćena, nego su i uvjeti rada bili vrlo teški, a hrana i odjeća slabi, odnos gospodara prema njoj grub i oštar. Već 7. decembra 1359. Veliko vijeće donosi zaključak, po kome se zabranjuje slugama i sluškinjama da napuštaju svoje gospodare prije ugovorenog vremena. O roku ugovora gospodaru se vjerovalo na riječ do jedne godine, a ostalo na zakletvu. Nitko ne bi smio da uzme odbjeglog slugu ili sluškinju pod prijetnjom globe od 5 perpera. Ovaj zaključak je donesen da se onemoguću posluži da napušta gospodare, a to praktično znači da su bili dani na milost i nemilost svojim gospodarima, koji su mogli da ih zlostavljaju, loše hrane i odijevaju. Bijeg takvog slugu ili sluškinje bio je oglašen po gradu, i u malom Dubrovniku nije bilo teško vratiti takvog bjegunca, jer se nitko nije usudio da ga primi u kuću zbog bojazni pred visokom kaznom. Pobjeći su mogli samo oni, koji su uspjeli napustiti područje Republike. Pa ipak, bježanje nije bilo rijetko i u kancelarijskim knjigama nalazimo mnogo podataka o bježanju slugu i sluškinja, a isto tako i šegrta. Nismo skloni teoriji nekih pisaca, koji tvrde da je tome bio uzrok raskalašenost renesansnog Dubrovnika, već nam to govori o teškom stanju posluge u Dubrovniku (...). Kao u XV, tako se ni u XVI stoljeću položaj posluge nije poboljšao i bježanje je vrlo često, iako je mnogo trebalo da se netko od posluge odluči na bijeg" (Roller).

GRIŽULA: A meni je Grižula Omakao ime. Omakao Omakali može nauzdano rijet: moja Omakalice, kaži mi, spovjeđ mi kako si od gospođe utekla, a ja ću tebi spovidjet zašto sam od moje godulje utekao. Utekao sam, ma me su, kćerice, vile uzele.

OMAKALA: Moj starče Omakao, meni ne može gora uspomena bit neg zao život koji mi gospođa zadavaše. S tugom ti ću, nesrječna, spovidjet, ma t' neću stoti dio kazat od tuga kojijeh sam š njom imala. Jaohi, ružna Omakala, poslala bi me i rekla bi: "Omakala, pođi u Đura crjevvara⁵⁰, je li obijelio one crjevje", koje se, ružna, bijele svaki dan, i "je li ohšubre sašio, je li pantufe na bnetačku svršio" - nu broji koliko posala - "i pođi na Podmirje⁵¹ u one", - i ime joj sam zaboravila - "i da t' u škatulici da bijeloga, crljenoga, u gostarici vodi-ce⁵², u krpici nekijeh guba⁵³ - pametuj! Pođi za rigulet, pođi za spik i svrati se u Sentalije na Garište⁵⁴ i ponesi joj tartare što mi su s pira poslali". Tako ja neboga i zabudi: zanesi tartaru u Šile crjevvara. Šile me gleda: "Tko je poslao?" - "Gospođa je poslala". Svrati se u Džan Fidžina i kupi glavičatijeh igala. Donesi ja velicijeh igala; vraćam se doma. Zla došla! "Gospo", velim "crjevvar je zahvalio"; a ona meni: "Na čem, brižna?" - "Na tartari." - "Na kojoj tartari?! Gdje si ponijela, ružna vazda?" - "U crjevvara, kako mi si rekla." - "Nije! U Sentalije! Brižna pošla i sjetna vazda! Čeka! U Šile!" A oko moje brižne glave cokula igra! Istupila je, dušom mojom, toliko cokula mećući mi glavu; a ja, neboga, ne mogu toliko pametovat. A ujutro dozove me, rukovet glavičatijeh igala držeći u ruci: pribod' ovdi, pribod' ondi, da mi se moz smete toliko pribadajući; a kad što zlo učinim, - a nigda joj nijesam prava, - onome mekom rukom ljusne nos, tako mi se svi svićnaci obrnu uokolo.

GRIŽULA: Ti si, Omakalice moja, martorižana bila od tvoje gospođe ka je sva u rozicah i u vodici rusatoj⁵⁵, a ja sam tugovao s goduljom koja ne dadiješe mi se ni s susjedom razgovorit. A kad bih nadvor pošao, tako bi me i polila juhom mještire vodice rusate: "A kupi kupusca, a kupi larda; ne kup' goveđa mesa; kup' morača, kup' luka, kup' vonja, kup' konavaoskijeh loćika", - kup ovo, kup' ono, kup' tretje, kup' deseto! Vrgoh se tobocem⁵⁶, utekoh u pustinju, da odahnem, da respiram; ali, Omakalice moja, s tuge u tugu upadoh - vile me uzeše!

OMAKALA: Sjetan se star uzeo! Tko da tebe uzme?! Nijesam ti dopovidjela deseti dio.

GRIŽULA: Bogme ni ja tebi stoti dio!

OMAKALA: A tužna, kad joj ulomih njeko gvozdjice, jaohi ve meni! A prije 'o' bijeh od ckla razbila drugo, čijem njeke čičke oko glave čiča: bijedna Omakala, koja martorija podnijeh! Ako ja nijesam tužna sve grijehe uza nju platila, tad se veće ne izlazi iz purgatorija! A, bijedna, ujutro toliko koreta sapina, trakâ, tračićâ, dušom mojom, toliko litâr⁵⁷ ko-

⁵⁰ *Đura crjevvara* itd. - "Kao što su autentični dubrovački predjeli Podmirje i Garište, tako su očito pravi suvremenici Đuro crjevvar, Sentalija, Šile crjevvar, Džan-Fidžin, a ne bih isključio da je gledateljima bila prepoznatljiva i obitelj u kojoj je Omakala služila..." (F. Čale)

⁵¹ *Podmirje* - spominje se i u *Noveli od Stanca* i *Dundu Maraju* kao predio Dubrovnika u kojemu obitavaju bludnice

⁵² *bijeloga, crljenoga ... vodice* - kozmetička sredstva

⁵³ *nekijeh guba* - nekakvih gadarija, koje rabe gospođe, neshvatljivih jednostavnoj sluškinjici

⁵⁴ *Garište* - spominje se i u *Noveli od Stanca*, u vezi s noćnim životom razuzdane mladeži

⁵⁵ *u vodici rusatoj* - u miomirisu napravljenom od ruža

⁵⁶ *Vrgoh se tobocem* - odriješih kesu, platih

⁵⁷ *litâr* - litra je bila i mjera za težinu (oko 3680 g)

naca u te trake ide: sapni primetak, sapni opet koret vethi, koji je još u majke nosila. Toj da je lakše, moj remeta, koji pleteš rešeta?⁵⁸

GRIŽULA: Oh, oh, moja jarebičice, pletem u pamet od čudnijih tvojijeh besjeda zapletancu koju ne bi zapletalo odpleo. Hod' naprijed; od koreta mi tu spovjeđ, er ti ću ja od gunja moje godišnice spovidjet.

OMAKALA: Er, moj Omakalo, nose naše gospođe, najliše kad idu u crkvu ali na pir, brjeme svite na sebi koje jedva bi jaki bastah ponio: primetak, koret vethi, kožuh ali t' koret od toliko lakata, pak suknju koja je dvaesti i osam lakata široka, - koliko t' uteza ja ti najbolje znam koja ju ujutro i pobjed vadim iz kofana, a metlicom se, kad se ide nadvor, četa, četa. A kad se je sve učinilo, gospodar vika: "Oslico, magarico, kad se će na komardu poč?" Dođi ja s komarde na brijeme od objeda, pristavi - gospođa se s mise vraća: odpni gospođu, a ne imaj kad spjenit; svuci gospođu, a lonac kipi; da' gospođi košulju, da se promijeni, a lonac iskipje. Gospodar ide na objed, a meso ni uzavrijelo. Gospodar vika: "Kupi vina, naprav' trpezu, daj djeci jesti prije toga, i pođ' dones' vode iz gustijerne" - sve ujedno! A gospa me se meće cokulom: "Oslico, što su tolike besjede s gospodarom i raspredance?" A ja, neboga grješnica Božija, velim: za moje sam grijehe došla u purgatorijo! Blaženici se priporučujem, korunicu govorim, a idem po vino. A zle česti oko mene se vrte a vele mi: "Kad ćeš kolende uzet? Kad ćeš po ono doć? Udat se je dobra stvar". A oni pravi⁵⁹: "Nuti ti buhe na vratu. Što bosa ideš?" A ja neboga od tolicijeh čuda mislim kako nijesam iz pameti izišla. Učinih zavjet, učinih senjao na sebi, - utekoh, pođoh u pustinju; ma bijedna ne znam kud ću, ni što ću, ni gdje sam ovo.

GRIŽULA: Djevojčice mlada, momice, čudim se neboga kako si živa! Ma pokli si došla u pustinju i na mene se namjerila, ti si dobra došla, i dobro si došla. Ja pustinjak, ti puštenica, dobro ćemo stat; srječna si, er se si na mene namjerila. Ovdı su, momice moja, boji velici, zamčice, vile igraju, vile uzimlju; mene su, moja smokvice meka, uzele. U tuzi sam, uzdišem, cvilim; ma ćeš ti moj garofalak, ružica, moj razgovorak bit u pustinji.

OMAKALA: Sjetna, mene je strah ovdı s tobom stat.

GRIŽULA: Ako pođeš, veći će te strah biti.

OMAKALA: Ovdı ću sjesti.

GRIŽULA: Ako vile izidu, pazmaćeš; ako li ih čuješ začinat, strah te će bit; a u ovo ih doba čujem pjeti. Ako uljezeš k meni unutra, ja ću tebi dospovidjet martorija koje sam patio s kunduricom godišnicom.

OMAKALA: Sjetan, kakva ti je kuća? Spilica je, dušom mojom!

GRIŽULA: Slobodno uljezi; u pustinji je, i odveć je ovi lijep stan.

OMAKALA: Uh, smijem li?

GRIŽULA: Uljezi, košutice, da mi te orlak ne ugrabi; ti dobra došla! Kako da je moja vila došla, tako ti se sam obeselio.

⁵⁸ *remeta, koji pleteš rešeta* - "očito narodna uzrečica. Međutim, ona pomaže da se shvati otkud potječe ime Grižula, što valja zahvaliti Košutinu tumačenju, prema kojemu nije bio u pravu Skok ispravljajući ga u "Gržola" i izvedeci ga iz "Grgur" ili "Crissolus", ni Cronia, koji je smatrao da dolazi od "gristi", nago ime potječe od riječi koja je možda postojala u dubrovačkom romanskom govoru, a odgovara talijanskom "grisola" odnosno mletačkom "grisiola", što će reći rešetka od pruća. Kao tu Omakala, tako će u III. č. vila kazati: "Nije t' mi remete rešeta ki plete". (F. Čale)

⁵⁹ *pravi* - govori

TREĆI ČIN

Prvi prizor

RADE (sam)

RADE: Voh, Miona, Miona! Bijedan, kako ju izgubih! Mione, da li uteče od mene? Bogme ću maji rijet er bježiš od mene, a dohranio bijeh da ručamo; a ti vjetar što vjetar! Ne bježi, Mione! Bogme u bisacijeh nuta prjesnačić ti nosim! Bogme sad dozvah Pribisavu⁶⁰, a ti ga ne okusi vragut kus. Bijedan, ako i bježi od mene, bež nje ne mogu vragut bokun okusit. Istom ono kad mi reče: "Rade, Radiću!" tako mi srce i strese. Nije je⁶¹, bijedan, a živo mi u goru udari. Kec ovamo, pusto ostalo!

Drugi prizor

MIONICA (sama)

MIONICA: Ah, ah, brižna Radoja! Za Mionom plaka. Isto mi ga je drago gledat gdje mu se srce trese. Ušnuli mu su prjesnačić, a bogme ga bez mene, Rado, neć' mucnut. Bijedan, prije bi izdahao neg bi bez mene vragutijem se bokunom založio. Da je ovdi koja djevojka, naučila bih je; ma ne bih, ako mi ne bi što dala. Djevojke, gdje ste? Kad ti djetić govori: "Uzmi me!" ti mu reci: "Ne smijem od majke"; a kad ti reče: "A ja te ću isprosit u majke", ti mu reci: "Kad majka reče!" da mu izmamiš i svile⁶² i da bez tebe vragut bokun ne ruča. - Bijedna, koja je ovo ružna? Kako da je vila?! Tako ružna ne hodila! Ova je Dragića uzela. Sjetna Miona stala, gdje bi i mene uzela.⁶³

⁶⁰ *Pribisavu* - neku drugu Vlahinjicu

⁶¹ *Nije je* - nema je

⁶² *i svile* - čak i svile, tj. svega

⁶³ *Sjetna Miona stala, gdje bi i mene uzela* - što se ja ovdje zadržavam, da i mene uzme

Treći prizor

VILA (*sama*)

VILA: Je li gdje koja od mojijeh druga, da joj smijeh spovijem, uistinu smijeh! Pastirić me je jedan snašao: gleda, uzdiše, "Zdrav, brajo" ja mu velim; a on meni govori: "Dragić, vilo, da je tvoj!" A ja mu odgovaram: "Ne budi moj, er ako te ja uzeh, osta uzet". A on meni veli: "Tvoj živ, tvoj mrtav Dragić! I ovo ti na čas⁶⁴ grudica⁶⁵: umijesi prjesnačića⁶⁶. Rekoh mu: "Grudicu primam, ma tebe ne uzeh, da se ne zoveš uzet; bit ti će uzdarov, drugovja me ćeš nać". Ovdj pođoh ja, a on osta ondi. Sada, je li koja nevjesta, da prjesnačić umijesi od ove grudice? Vidim jednu nevjestu onamo. Nevo, ovo ti grudica, umijesi i sutra ga pokloni tvomu Vlaha, da ruča, i reci mu: "Lovci u lov, junak na boj, a hrabar⁶⁷ g djevojci⁶⁸; prjesnačić tebi, Vlahe meni". Za tebe t' mi nije, mila, veće slidit gorske vile.⁶⁹ - Ma gdje mi je moj remeta smiješni? Nije t' mi remete rešeta ki plete.

Četvrti prizor

GRIZULA, OMAKALA i VILA

GRIZULA: Rozice, diklice, mē svitlo sunačce,
 veselo tvê lice grabi mi srdačce!

Uzmi ga, tvoje je, uzmi me i svega, da sam tvoj i veće da nisam mrvu moj. Oh, oh, moja ružice, moj džilju rumeni, uljezi, na zelenoj travici da počihneš.

OMAKALA: Sjetan ti ne došao, gdje zoveš ovaku gospođu!

⁶⁴ *ovo ti na čas* - evo ti pa se počasti

⁶⁵ *grudica* - mali komad sira, gruda sira

⁶⁶ *umijesi prjesnačića* - "poklanjanje prjesnačića dragoj ili dragome zacijelo je seoski folklorni običaj simboličnog značenja" (Čale)

⁶⁷ *hrabar* - junak, momak

⁶⁸ *Lovci u lov ...* - "neka svatko, tj. Vlahovo muško društvo, ide kamo pripada, a moj zaručnik k meni. Lov je aluzija na Vlahovu naviku "s lovom se vraćat doma", o čemu je bilo govora u proznom prologu" (F. Čale)

⁶⁹ *Za tebe t' mi nije, mila, veće slidit gorske vile* - "Kao i prethodni tekst među navodnicima, i ovo je, čini se, adaptacija neposrednoj situaciji neke narodne umotvorine, budući da se ovaj dio teksta sastoji od dva osmerca, a znači: ti, nevjesto, koja se udaješ za Vlaha Sorkočevića, više ne moraš slijediti zakon čistoće kao Dijanine vile. Skok je, možda zaveden tekstom Petračićeva izdanja (SPH, VII, Zagreb, 1875), imao teškoća u tumačenju nekih pojedinosti drama, pa i ove, čitajući "Za tebe ti mu nije, Mile, veće slidit gorske vile" i tumačeći ovako: "... odsele Vlaho ne može da traži druge ljepotice (gorske vile), kad ima svoju ženu". Takvo tumačenje moglo bi biti uvjerljivo ako se čita *Mile* umjesto mila, kako je u Rešetarovu kritičkom izdaju. Bit će, međutim, da je Držić dva vjerojatno poznata osmerca, koji su, kao u Skokovu čitanju, imali rime *mile-vile*, prilagodio ovom kontekstu, sa značenjem koje sam objasnio. Samo, *mile* ne treba shvatiti kao vlastito ime, nego u značenju koje ima u primjerima iz V. č., kad Vukosava kaže Dragiću: "Ne boj mi se, mile, hodimo doma...", a Staniša: "Pođi, mile, budi dobar..." (F. Čale)

VILA: Remeta, koja je toj djevojka s tobom? To li je što veliš da si vas moj? Pođi, pođi, - ti imaš čigov si.

GRIŽULA: Hajme, vilo! Ti me s' uzela i tvoj sam, tvoj, tvoj, tvoj.

OMAKALA: Nuti, sjetna, čudâ i lažâ što govori, gospo, bijela vilo! A meni je rekao⁷⁰ da me će uzet; a nuti sada što govori!

VILA: Djevojko, odakle si ti i tko si ti?

GRIŽULA: Čeljade je, rozice, - dobra je ovako, ne umije ništa, puštenica je, promjenjuje gospođe.

VILA: Hoć' me dobro?⁷¹

GRIŽULA: Ja li, ja li? Hoću li te dobro? Hoću li te? Ah, jaoh!

VILA: Da, pomuči, neka mi je malo ispitat.

GRIŽULA: Pita' ju, ispita' ju, bud' mudra ti.

VILA: Djevojko, spovjeđ mi odakle si.

OMAKALA: Iz Dubrovnika.

GRIŽULA: Iz Grada je gdjeno su Među crjevjari i Prijeki i Među polače⁷², gdi se djevojkam zapinje⁷³.

VILA: Jesi li mi obećao da ćeš za moju ljubav mučat?

GRIŽULA: Za tvoju ljubav da mučim, za tvoju ljubav da umrem!

VILA: Za moju ljubav da nigdje ne progovoriš, dokle t' ja ne rečem.

GRIŽULA: A ja da mučim. Zamuknuh veće, nijem sam, dokle ti hoćeš.

VILA: Ti si iz Dubrovnika?

OMAKALA: E, gospo.

VILA: Što se čini u Dubrovniku?

OMAKALA: Gospo, sram me je i govorit! Gospođe su počele bačkjelom djevojke bit, a gospari hoće da ih djevojke izuvaju⁷⁴; a Među crjevare su toliko štipance, er sve djevojke na variete⁷⁵ otidoše. A i djevojke se ištetiše: ostaviše⁷⁶ krasti gospođam hljebe, larad i mavasiju, a staviše se krasti peče od zrcalaca, i crljenoga i bijeloga, i gunje sentat na prove. A gospođe zaboraviše i kuhat i posle kućnje činit; a sto posâl hoće objednom da se čine, i

⁷⁰ *meni je rekao* - u međuvremenu, pošto se, na koncu II. č., sklonila k njemu u spilicu

⁷¹ *Hoć' me dobro?* - Voliš li me?

⁷² *Među crjevjari, Prijeki, Među polače* - "nabraja dubrovačke ulice iz onog doba, koje Držić i drugdje spominje kao područja gdje mladići love djevojke i štipaju godišnice koje tamo zalaze radi poslova za svoje gospodare. Među crjevare je bila ulica koja se tako zvala po radnjama papučara, koji su izrađivali i one "crjevje" koje je Omakala tamo često nosila da se bijele, te "ohšubre" i "pantufe na bnetaćku", a tu ulicu spominje Petrunjela u *Dundu Maroju* u vezi sa štipanjem godišnica kad susreće Nika, Pijera i Vlaha u II. č., a Prijeki Dživulin Lopuđanin kao mjesto gdje dubrovački mladići "dunižaju". (F. Čale)

⁷³ *zapinje* - postavlja zamke

⁷⁴ *izuvaju* - "dvosmislenost i aluzija na iskorištavanje godišnica" (F. Čale)

⁷⁵ *na variete* - nejasno

⁷⁶ *ostaviše* - prestaše

sve im objednom zapovijedaju. Tako zle, gospe, cokule lete kako grad⁷⁷ po kućah, a djevojke počese u pustinju bježat od gospođa.

GRIŽULA: Uh, uh!

VILA: Neću da progovoriš! - Čudâ se naslušah. Nije tjezijek guba u gori zelenoj. - Moja djevojko, je li što drugo?

OMAKALA: Jes, neki se crnok⁷⁸ ženi; odahnuće godišnice, prave⁷⁹ da se će hudoba pokrstit.

VILA: To li oni ki riječmi veze a okom namiguje? I s nami se je u gori zelenoj utjecao; odsela će lakše trčat.

GRIŽULA: Oh, uh!

VILA: Remeta, što bi ktio? Ktio bi nešto rijet?

GRIŽULA: Ah, uh!

VILA: Ja znam što mu se hoće. - Djevojko, pođi onamo u onu livadu i naberi mi ružica i svakoga cvitja, da remeti vijenac učinim.

OMAKALA: Da bude, moja lijepa gospođe! Da bi mi taku gospođu služit, a da veće makar ne okusim ni hljeba u vruću ckvaru⁸⁰ udrobljena, ni varenoga vina, čijem se mi graćke godišnice na despet od lakomijeh gospođa guvernamo.

VILA: Dobrijem se guvernate, zato ste zračne, a gospođe mledne; tot njim, pođi. Lijepa cvijetja naberi.

Peti prizor

REMETA i VILA

REMETA
(*progovori*): Vilo dušo, tvoj srčani rob!
Ovo ti mē grlo⁸¹, veži me, diklice,⁸²
učini da sam tvoj, mâ bijela ružice;
vodi me svezana, vodi me noć i dan,
mâ zvizdo sunčana, vodi me na tvoj stan!

VILA: Remeta, a bi li došao sa mnom gdje bih te ja povelala?

GRIŽULA: Ah, zvijezdo danice!

⁷⁷ *grad* - tuča, krupa

⁷⁸ *crnok* - misli se na Vlaha Sorkočevića

⁷⁹ *prave* - govore

⁸⁰ *ckvara* - masna juha, koju su siromašne godišnice krale gospođama

⁸¹ *me grlo* - moj vrat

⁸² *Ovo ti mē grlo, veži me, diklice* - "varira 2. st. jedne pj. *Ranjinina zbornika* (SPH, II, br. 701) kojom će se radi rujanja petrarkiranju Držić poslužiti i u komedijama *Tripče de Utočče* i *Arkulin*." (F. Čale)

VILA: Ja imam vele vila družica; od tebe bi se pripale, a ti si zao, rukami igraš⁸³. Ako ć' da sa mnom dođeš, ja ti ću ruke svezat, i na grlo ti ću uzu stavit; govoriću da te sam uhitila i da mi si rob.

GRIŽULA: Na t' ruke, na t' grlo, moj raj, ovo me,
ter brzo i hrlo vodi me domome.

VILA: Vila te svojom uzom veže i uzu ti na grlo stavlja, da si vazda viliñji. Ah, da je jedna duga vrjeća, stavila bih te u nju; tako bih te i činila ponijet u moj dvor: svak bi mnić da su haljine, a ti bi moj sa mnom bio.

GRIŽULA: Ah, vilo, ja tvoj! Da sam tvoj, ovo me, - ovo ti jes vrjećica, ne budi t' trudaño, prostri tvoju meku bijelu rućicu, er ja veće neću da me odvezuješ.

Sužanstvo jur ovoj toli mi jes milo,
er dragi ja pokoj ne želim, mâ vilo.

Oto vrjećica; dohiti ju.

VILA: Ah, dobra je! Vrjeću⁸⁴ ti ću na glavu stavit, da te nitko ne pozna, i nemoj govorit.

GRIŽULA: Da zanijemim, da zamuknem; dokle mi ti ne rećeš, da ne progovorim; samo jednu votu da glasac puštam, moja medovinice.

VILA: Puštaj.

GRIŽULA: Umiru, a poju ne kako kuf pribil,
a to je, er moju ne vidim bijelu vil;⁸⁵
a živem, er sam rob i bit ću, vilo, tvoj,
dokli tamni grob pokrije tijelo ovoj.⁸⁶

VILA: Veće da nijesi progovorio, i hodi tako tiho. Ovdj sjeđi i prostri se po tleh; ja te ću činit unijet u dvor kako vrjeću haljina.

GRIŽULA: Oh, ah!

Ovdj vila upade u zamćicu.

VILA: Tužna vila, što ovo bi? Nesrjećna moja mladosti, gdje te huda ćeš dovede? Upaduh, jaoh, upaduh u hudu mrježu Plakira, našega neprijatelja, neprijatelja smrtnoga! Moj se salac, vajmeh tužna, obrnu u plać; moj mir, jaohi nesrjećna, stvori se u nemir! Tko da me pomože, jaohi meni? Tko da me izme iz nerazmrsite mreže? Vile, drage vile, je li gđi koja? Moje sestrice mile, pomozite! Robinja osta vaša sestra, sužna osta, jaohi meni, hudođa neprijatelja vašega! Remeta, o remeta, remeta, vila te zove!

GRIŽULA: Oh, ah, ah! Čujem glasac, a ne smijem progovorit, dokle k meni ne dođe moje žuđenje.

⁸³ *rukami igraš* - tj. dodiruje djevojke

⁸⁴ *Vrjeću ...* - "Vila je *ad verbum* shvatila Grižulino robovanje i svezala ga u vreću" (Skok)

⁸⁵ *Umiru, a poju...* - "prva dva st. izravno su ruganje petrarkistićkim st. iz jedne pj. *Ranjinina zbornika* (SPH, II, br. 638) koji su ovdje malo modificirani, a podrijetlo im je iz V. Strambotta C. L'Altissima" (Torbarina).

⁸⁶ *a živem ...* - varira dvostih iz pj. koja prethodi spomenutoj iz *Ranjinina zbornika*

VILA: Remeta, za moje te gore svezah!⁸⁷ Za moje gore rugah se tobom, jaoh! I ti bi mi sada pomoćcu dao; a jaoh, sada koga da zovem?

GRIŽULA: Glasac mi se pričuva, a ne smijem; neću jo' žao učinit.

Šesti prizor

DRAGIĆ i GRIŽULA, zatim PLAKIR i VILA

DRAGIĆ: Dragiću, srječni blaženi Dragiću, ako vilu nađeš, kako je rekla. Kad joj grudicu poklonih, veselo je primi i reče mi: "Da te nađem u ovoj planini paka". - Bijedan, što je ovo prida mnom? Vrjeća haljina! Otkud su ove haljine u pustoši ovoj? Poću nožićem razaprat, da vidim što je unutra.

GRIŽULA: Oh, ah! Ne tegni, ne prti se u zlo!

Uzma ga uze,
tko ovdi uze;
ne vadi nožić,
zao ti božić!⁸⁸

DRAGIĆ: Bijedan, što je ono? Koji glas ono čujem? Kako da iz vrjeće nešto govori! Da nije ka neman? Bijedan, strah me obide.

VILA: Jaoh, gospođe Dijana, da li ti nije dano sada pomoć dati tvojoj vjernoj službenici? Tvoja čista vila da li osta robinja tvoga neprijatelja? Da li, jaoh, na moj glas sada nije nitko da se ozove? Da li nesrećna svak ostavlja? Da li ni lipos ni mlados sada, jaoh, meni ne valja?

DRAGIĆ: Tužan, ma koji glas ono onamo čujem? Što li bijedan vidim? Vidim bijelu vilu, i kako da se tuži; i kako da pomoć pita, ovamo pogleduje.

GRIŽULA: Jao što čujem? Zlo, nije dobro, brajo, brajo!

DRAGIĆ: Bijedan Dragiću! Vilu vidim, a glas neki čujem koji mi od straha čini da mi duša odhodi; a srce mi čezne da k vili pridem, a ne smijem ni znam što ću.

GRIŽULA: Ne hod' tamo,
uzma te uze!
Ove malo odvež' uze,
brajo.⁸⁹

DRAGIĆ: Bijedan; strah me mori, a srce mi tužnu gori da k vili pridem, a ne smijem tužan. Što ću bijedan? Što vidim?!

⁸⁷ *za moje te gore svezah* - učinila sam sebi gore svezavši te

⁸⁸ *Uzma ga uze...* - "Jak je scenski učinak s vrećom, iz koje promijenjen glas izgovara neke mistične stihove iz folklorne baštine, u općoj atmosferi začaranosti, ljubavne "nemoći" (i u doslovnom smislu), komičnih nesporazuma, praznovjerja." (F. Čale)

⁸⁹ *Ne hod' tamo ...* - "sad je zbog namjere ozbiljna, pa baš zato komična, Grižulina manira govorenja u stihovima. Ovo su opet dva osmerca, koja prilagođuje pastiru (brajo) ne bi li ga tajanstveno-šću kletve obvezao da mu odriješi vreću." (F. Čale)

Plako vodi vilu.

PLAKO: Bijela vilo, tko lov lovi i ulovi. Ti si naša, ako i nećeš. Tko od Plakira utječe, ali ne može od njegove uze uteć. Svaka oholas snižuje se: hodi k ljuvenomu bogu, - ti si njegova robinja.

VILA: Plako, Plakijer je svakomu vazda mio; Plakijer je ures od svijeta; Plakir svakomu rados dava, - da li će sada Plakir meni smrt bit? Pusti, me, da od Plakira plakir imam.

PLAKO: Bez Plakira ti ne mož' plakir imat; a hoću da i moj otac Ljubav⁹⁰ od ovoga lova plakir ima. I veće ne gubi riječi; i umiljeno hodi, da t' ne slomim oholas.

DRAGIĆ: Bijedan Dragiću! Odvedoše mi vilu; tužan, što ću? Kud ju vodite? Jaohi, tužan, jaoh, ah! Tko? Što je? Ajme, vilo, dušice, ajme, umrijeh, umrijeh! Odvedoše li te? Odvedoše te, - umrijeh!

Ovdi Dragić od straha uteče, a izlazi Vukosava i Staniša.

Sedmi prizor

VUKOSAVA i STANIŠA

VUKOSAVA: Staniša, ovo naše dijete mi ne nahodimo, ni, bijedna, umijem ni znam što ću.

STANIŠA: Vule, s djece⁹¹ t' mi nije sada neg se brižit, neg se tužit! Djeca t' mi sada što luda i preluda; a sve, er bič majčin ne rabi, a čaće se malo haju. Da je istom dijete zdravo, a za čovječtvo se ne mari; da je dijete sito i odjeveno, a budi oslasto kako mu drago; da mu stari ostave hrane, a budi lud i bez pameti, djevojkom ga svak zatječe. Ludos vlada, moja sestrice, današnji dan, mudros je pogrđena. Djeca udriše, kako konji bez uzde, u polje od svijeh zlijeh djela, a nije tko da ih uzdom od razuma ustegne. A kad iz mlada zalude, u ludosti se i staraju; a gdi nije staraca razumnijeh, teško domu, teško selu, teško gradu! Mudros uzdrži svijet u dobru, a ludos u zlu; ludos rasiplje i rasčinja, mudros umnaža i uzdrži. Ma, bijedan, u pustinji se vika: svak je gluh na dobro, glusijem se pripovijeda; na ludosti svak otvara uši. Ima gdje su zakoni dobri, razumni, gdi je njih bič koji lude frustavaše, koji lude činjaše da nijesu ludi; zaludješe i zakoni naši u nas ludijeh! - Goro pusta, goro i gluha, tebi govorim, tebi se tužim, er ljudi ogluhoše, - ne ima se komu pripovijedat!

VUKOSAVA: Staniša brate, i ja viđu er zaludje svijet: starice se pomamiše mlade se čineći i vjetrom se pasući; mlade se bez srama uzdvigoše po funjestrah⁹² u smijesijeh, u jezičenju, u gizdah, u magli i u vjetru, u neslušanju starijeh. Djevojke bez kraliješa, su ušima ovolicijem za čut kugodi ludos a s očima vazda otvorenim za uzrit svudije, gluhe na do-

⁹⁰ *Ljubav* - Cupido

⁹¹ *s djece* - zbog djece (on je Dragićev otac, a Vukosava je Grubina majka)

⁹² *po funjestrah* - prema svjedočenju mletačkog putopisca B. Rambertija iz 1530. godine, dubrovačke su žene rijetko izlazile iz kuće, ali su rado stajale na prozorima

bar nauk, pune misli ludijeh; gospođe od kuća⁹³ bezbrižne, malo umjeteone. A gdje su glave bez razuma, tu čeljad ne more neg luda bit; a gdje nije naredbe, tu je smeća; a gdi se, moj brate, ne moli Bog, tu nije milosti Božije. I hod'mo veće: ovoga djeteta izgubismo mi.

STANIŠA: Što je ovdi ova vrjeća, Vukosava bijedna? Što će ovoj bit?

VUKOSAVA: Daj da vidimo što je unutra. Nu da' nožić, da odperemo.

GRIŽULA: Ah, u mrtve, brajo, ne tiči,

ne vad' noža,
zla ti koža;
pođi, pođi,
već ne dođi!

Oh, oh, oh!

VUKOSAVA: Bijedna, sjetna, tužna!

STANIŠA: Nesrječan, što ovo bi? Bježi, Vukosava, nemani su!

⁹³ *gospođe od kuća* - gazdarice

ČETVRTI ČIN

Prvi prizor

DIJANA i MUDROS, VILE

DIJANA: Mudrosti, ti nam si zaspala! Tvoje spanje naš je rasap, naša poguba! Vidimo na ljuvenomu dvoru zlo naše, vidimo zlamenje - jedna je od našijeh vila uhićena!

MUDROS: Nemoj se čudit, božice Dijana, i Mudros ima svoga neprijatelja, a to je San; dođe: kadgod i ja njega dobudem⁹⁴, a kadgod i on mene dobude. Tako se i zgodi vazda kadgod smeća. Zapnite, ako igda, sada Plakiru zamčicu, osvetite se! Iziće vas napuhan u oholasti, er je vilu uhitio, mnjeće da lisica ne može upasti u stupicu.

DIJANA: Brže jedna od vas s mrežom, a druga se skrij s lukom i strjelama; kad upade, da ga pritisnemo, te jeda se osvetimo zlomu krvniku.

TREĆA VILA: Ovo nas, gospođe, pripravne! Cvitje i vi, travice zelene, potajte našu mrježu i primite Plakira našega neprijatelja, da Plakiru platimo plakir koji je imao od robstva naše vile. Skrijmo se, sestrice! Kad udari u mrježu, ti otud, ja odovud, - tako ga i pritisnimo.

Drugi prizor

GRIŽULA u vrjeći sam plače.

GRIŽULA: Jaohi meni!⁹⁵ Huda nesrjećo, gdi me dovede? Što ovo od meni bi? Što mogu ja sada? Koga da zovem, svezan u vrjeći, živ ukopan, živ ukopan?! Ovako svakomu budi tko se vili dava vezat; tko se vili dava za roba, u vrjeći svezan ostaje, da se od njega svak straši, da od njega svak bježi! Jao, od mene svak bježi! Ja sam umro, ja sam spirit, od koga svak bježi; ja sam nevoljan čovjek, ja meritam ovo i gore; ja ću veće zamuknut; ja sam umro, - umro sam, ne zovi me veće nitko!

⁹⁴ *dobudem* - dobijem, pobijedim

⁹⁵ *Jaohi meni!* ... - "počinje Grižulino osvješćivanje na koje ga je natjeralo ovo teško iskustvo. Zaboravio je na vilu, više se do konca neće služiti stihovima, dapače posve će promijeniti život." (F. Čale)

Treći prizor

RADOJE i MIONA

- RADOJE: Mionice moja mila,⁹⁶
vazda mi si draga bila.
- MIONA: Ti s' Radoje, oko moje:
tobom gledam, nu ti ne dam!
Hrabar mladi kupus sadi;
djevojka mu ručak nosi.
Djevojčici hrabar prosi:
"Daj to, djevo, zdravo t' živo!"
Ona veli: "I ne želi
što t' ne more, hrabro, biti".
Radoju t' mi ovo na čas
ki mi obeća zlatan pojas.
- RADOJE: Mionica t' mi reče: "Rade", -
ka mi okom srce krade,
"bit ću, mladi hrabro, tvoja,
kad mi reče majka moja".
Majka veli mladu Radi:
"Daću, momu, Rade mladi,
ko mi 'e dvori i udvori".
- MIONA: Radoje, za tu ti pjesan⁹⁷ pô ove grudice.
- RADOJE: Brižna ne hodila, čemu bi na paši bez tvoga Radoja?
- MIONA: Sjetan ne hodio, čemu bi ti bez tvoje Mione?
- RADOJE: Miona Radi
tere Radi!
- Na, polovicu ti⁹⁸ ove brašnenice.
- MIONA: Mioni Rade
srce ukrade!
- Radoje, hvala! - Kec, kozlići u žito!

⁹⁶ *Mionice moja mila ...* - "Radoje i Miona, koji ne poznaju ljubavnog petrarkizma, na paši govore u osmercima, u kojima jedno drugome izražavaju privrženost. Nije isključeno da su ovi stihovi imitacija kakve ženske narodne pjesme." (Skok)

⁹⁷ *za tu ti pjesan* - podrazumijeva se: "dajem" ili "evo"

⁹⁸ *polovicu ti* - podrazumijeva se: "dajem"

Četvrti prizor

GRUBA i prijašnji

MIONA: Tko ovo ide ovamo? Ovo nam Grube. - Bijedna Grube, nađe li Dragića?

GRUBA: Moja Mione, tugu veliku nađoh! Uteče, ni ga veće vidjeh, ni ga veće nazrjeh, ni znam, tužna, što ću.

MIONA: Luda ti si i ti toliko se brižit! Ja bih tjerala po gori vjetrovuše.

GRUBA: Mione, da bi mi srce sa mnom bilo! Da je sa mnom, mirna bih bila.

RADOJE: Bijedna Mione, kad srce gori - gori; nije kamo tugu uteći.

MIONA: Idi! - Vaše tuge, sjetne žene, na ruke od ljudi došle. Raspiramo se i pridiramo se za njih, i još im smo krive. Tko ljudem vida obrok? Žene! Tko ih puđa od buha? Žene! Tko ih krpi? Žene! Tko im u kući radi? Ko im uprede i košulje kroji? Žene! Goli bi bez nas hodili; a nut, a nut kakvi su. Sjetni, da žene uteku od vas, ne biste li iscrkali od zime u buru? Nut ono kad vjerenica vjereniku kitu svije, i tamo u Dubrovniku, kako sam čula, vodicom od rusa i nekim prahom, koji toliko lijepo miriše, potrusi odzgara, da je jedna milos vidjet; a oni nam vazda tuge zadaju. A čula sam u Dubrovniku reku: "A ne rec' to prid ženami, a ne nauč' to žene!", kako da su njim žene papagali, da onoliko govore koliko ih uče; a: "Drž' žene na uzdi, ne daj im slobode!" Imali bi nas obuzdat i žvalo nam u čeljus stavit, da se davimo i da svezane stojimo i da njim ne umijemo ništa; a Bog zna tko je razumniji, bolji i svetiji, ali mi ali oni. Vodi im nevjeste u zlatu, u svili goni nevjeste, jeda im smo draže, morite⁹⁹ babice učit nevjestu, kako bi vjereniku ugodile. Načinjamo se¹⁰⁰ mi, začinji im u kolu, jeda bismo im ispravne bile; a mi, neboge, nigda im prave. Govi kako kokošica, budi pura kako golubica, ljubi draga svoga kako grličica, poj kako slavac - sve zaludu! A mi njim krive, a mi nesrječne! Da su blagosovljene one stare žene¹⁰¹ što se pripovijeda da rekoše: "Pođ' s tozijem bogom toliko robstvo!" ter ti rekoše ljudem¹⁰²: "Pođ'te zbogom, nećemo vas!" I uze svaka štit, kopje i sablju, i učiniše među sobom kraljicu i vojsku od žena. I počеше udarat na ljudi, i dobiše ljudi¹⁰³; i one tada bijehu, kako sad, koje vladaju gradove, a ljudi bijehu za ništa. Ma to dobro mi žene izgubismo, er zločesta jedna žena pođe se rvat s jednijem jačijem čovjekom od sebe, koji ju obali. Otole ženam pođe nazada, kako vi znate, na ukidovanje - brižne, vazda gubimo š njimi! Tako, moja Grube, zlo; a ja rekla sam ne bih se udala, da mi daju¹⁰⁴.

RADOJE: Mione, znaš ka je? Hoć' se ne udat, tad neće ni svatovi po te doć, ni se će pjet, ni se će igrat. Ako ćeš plakat, plači; ako li ć' se veselit, Radoje je tvoj.

MIONA: Brižan Radoje, onjezijem slatkijem riječmi me veže, lisico!

⁹⁹ *morite* - nejasno (Rešetar)

¹⁰⁰ *načinjamo se* - uređujemo se

¹⁰¹ *one stare žene* - vjerojatno se odnosi na legendu o Amazonkama, koja je iz mitologije prodrila u narodnu predaju

¹⁰² *ljudem* - muškarcima

¹⁰³ *dobiše ljudi* - pobijediše muškarce

¹⁰⁴ *da mi daju* - eliptični izraz, slijedilo bi npr. "sve bogatstvo svijeta" ili sl.

GRUBA: Moja Mione, da bi meni Dragić bio kakav je Radoje, ja neboga sada ne bih tužila; a kad se sam njemu dala, veće sam njegova, a nijesam moja.

MIONA: Uda' se, da nijes' tvoja, - dobre pečenice!

RADOJE: Hodi sjemo, Mione! Uzmi ti mene, a da sam tvoj, a ti tvoja budi.

MIONA: Brižna Radoja što govori! Majčino je; za to s majkom govori, brajo!

RADOJE: Miona želi,
 a maja veli:
 "Rade mladi,
 Mioni dragi!"

MIONA: Tu, tu!¹⁰⁵

GRUBA: Brižna Miona, puhala na vruć ukrop!

MIONA: Kozlići u žito! Kec, ovamo! Radoje, ne da! Grube, pomози!

RADOJE: Kec, ovamo! Vuk te ne uio!

Peti prizor

PLAKIR, zatim VILE

PLAKIR (*sam*): Plakir ima plakir od Plakira koji ima. Žuđenje, otac moj, kad vidje lov s kijema k njemu dođoh: "Ovako lovci valjaju koji ne samo s lovom se vraćaju doma, ma s lovom vrijednijem i s lovom dostojnijem hvale. Tko kad što ulovi, veselje mu je za oni dan; ma kad se vila ulovi, veselje je za mnogo dana". Ma tko je sada slavniји, čestitiji i veći od mene? Gdje su ove bijele vile, da im ukažem ovizijem lukom što je naša kripas. Otac mi je zaimao¹⁰⁶ svoj luk, da se branim od vrlosti¹⁰⁷ bijelijeh vila, koje neka dođu na Plakira i da se osvete. Jes! A neće izit, najliše kad ovi luk upaze, od koga boje li se, one t' najbolje znaju. Ma što ja ne idem naprijeda i od koga se bojim? Ajme, ajme!

Ovdi Plakir u zamčicu upade.

PLAKIR: Plako tužan
 osta sužan,
 a, Ljubavi, tvoje strile
 osvojiše bijele vile.

Vile ga hitaju.

¹⁰⁵ *Tu, tu!* - pravi se kao da mora paziti na stado

¹⁰⁶ *zaimao* - posudio

¹⁰⁷ *vrlosti* - okrutnosti

PRVA VILA: Stavi doli luk i strile;
takoj hoće bijele vile.

DRUGA VILA: I vuk mnogih, brajo, ucvili,
a kadgod i on procvili:
znat ćeš što je činit sile
i što 'e hitat bijele vile.

PRVA VILA: Sestrice, svež'mo ga za ovi dub; nije Plakira u naš dvor vodit, er sjen od Plakira bijelijem vilam može naudit.

DRUGA VILA: Svež'mo ga i zov'mo vile, da naučimo ovoga zlića što je hitat bijele vile i činit ih robinje¹⁰⁸ gorušte Ljubavi.

PLAKIR: Tko je taj, čiste bijele vile, da se ne bi privario pri takoj ljeposti? Plakir je za plakir dat; a koga Plakir hita, taj je, što se reče, na plakir došao. Nisam zločinac, ma za plakir, bez koga vile čemu su?

PRVA VILA: Kad si Plakir, a mi da od Plakira plakir imamo. - Skoči, zovi druge, u ruci nam je neprijatelj, - da se osvetimo!

Šesti prizor

DIJANA, MUDROS i prijašnji

DIJANA: Mudrosti, naš hudi neprijatelj ovo je u našijeh rukah svezan! Upitaj Pravde kojijem bičem imamo ga frustat.

MUDROS: Pravde božice, osudi Plakira, neprijatelja čistih vila.

PRAVDA: Sud je moj, da Plakira bijele vile omrče, neka ostane grub, da se u nj veće nitko ne vara; i kako je zla srca, da je i crna obraza, i da ga u svoj dvor stave u tamnicu, i da zatvoren za sada tako stoji. Moj sud takoj hoće, i drugo za sad da mu se ne čini.

MUDROS: Dijana božice, oto sud Pravde. Uzmite crnu mas, crn mu obraz učinite, neka, kako srce ima gorko i grubo, da i obraz ukaže gork i grub.

DIJANA: Divice, čujete da mu se crn obraz učini?

PRVA VILA: Obraz ti crn budi, kako su tva dila,
nepr'jatelju hudi od pričistijeh vila.

DRUGA VILA: I crn ti taj pogled, kojijeme tolikoj
zadavaš tugu i zled mladosti lijepoj svoj;
budi crn i tvoj smih koji se s radosti
kaže lip, sladak, tih, a pun je gorkosti.

PLAKIR: Bijele vile, crna djela bijeloći vašoj ne dostoje se, da crna djela čine. Vi ocrniste plakira od svijeta. Plakir da je vam s radosti vazda izmiješan, a plakijerom da med i jad okušate a moj otac Žuđenje potvrdi ovi blagosov.

MUDROS: Božice Dijana, Plakir je platio svoj dug; nije ga veće tu držat. Da se zatvori u tvrdi zatvor, da Plakira vile veće ne gledaju, er Plakir svojim pogledom truže.

¹⁰⁸ *robinje* - robinjama

DIJANA: Hrlo, divice, povedite Plakira u tamnu tamnicu, da Plakir pozna kakvo je sužanstvo i tamnica od Plakira.

PRVA VILA: Dobrovoljno, božice!

PLAKO: Od sužanstva Plakirova da i vile plakir imaju: ma sužanstvo Plakirovo hoće još velik mir učinit među čistom Dijanom i među goruštom Ljubavi. A to je, er Ljubav večeras hoće združiti Vlaha Sarkočevića svojom vjerenicom, a to se ne može učinit bez čiste Dijane; uvrću se, da mir među njimi učinim i da čistoća i ljubav od sada jedan bez drugoga nigda ne stoji i, bijele vile, veće Plako neće vaš neprijatelj bit.

DRUGA VILA: Plako, grub si: ne možemo te takoga gledat, a slatke tvoje riječi neće učinit da ti nijesi naš rob; i hodi veće!

PLAKIR: Plakir je s vami i s vami budi; a kad je s vami, od gruba lijep će bit.

PETI ČIN

Prvi prizor

DRAGIĆ i MIONA

DRAGIĆ: Bijedan Dragiću, išao za vilama, a tužan se tukao po pustoj gori i doli! Bijedan, za vilama, koje me uzeše, ter ni znam gdje sam ni kamo grem. Ah da mi je vjernu moju Grubu naći; š njom bih se domome vratio!

MIONA: Drago, tužan Drago, sjetna te izgubile¹⁰⁹ i vile te uzele. Gruba se tuče, zove, a ne ima koga. Gdje se si izgubio? Onako li se djevojke puštaju? Ah, jeda za njome proplačeš, ter ti ju kigodi bolji junak ugrabi! Bijedan, što ti je pripalo ter od djevojke bježiš?

Drugi prizor

VUKOSAVA, STANIŠA i prijašnji, zatim GRUBA

VUKOSAVA: Ovo našega vilenika, Staniša.

STANIŠA: Maganjo, vileniče, kudije se tučeš? Gdje si stado ostavio? Kamo li si pošao?

DRAGIĆ: Čaća, bijedan, sve mi je srce izdrto; ni znam gdje sam, ni kamo grem.

VUKOSAVA: Bijedna, ovo je dijete uzeto! Ne boj mi se, mile, hodimo doma, a Grube ti svega hrani¹¹⁰.

STANIŠA: Odro se je! Nut gdje se je ukuveočao! Za vilami je otišao. Gdi je živo, maganjo? - Mi smo krivi djeci! Damo u ruke imanje¹¹¹: "Pođi, mile, budi dobar", a mile: "Čaća, dobar ću bit", - kad tamo mile zlo i gore! Zaboravi kućnju koris, zaboravi ćaću, nu veli¹¹² ... pušta se kako ždrijelo bez uža, udri u ludosti, slijedi vile koje uzimlju; a paka bijedni kad su rasuli dom: "Srce mi je izdrto!" pridrli se i odrli se, ne vratili se taki doma! - Maganjo jedna, ja te ću...!

VUKOSAVA: Nemoj ve, Stano, dobar će biti. Mladu je dano zgriješit; ma, kad zgriješi, da se pokaje.

¹⁰⁹ *izgubile* - Gruba i ja koje te tražimo

¹¹⁰ *hrani* - sprema

¹¹¹ *imanje* - blago, stoku

¹¹² *veli* - "poslije ove riječi sigurno fali nekoliko riječi što sin veli ocu" (Rešetar)

MIONA: (Rasuta! Zaklat ga će, ako ga ima u ruke! A ovo i Grube, ako i ona ne ima kolača od maje¹¹³, ona čestita! Ja t' mi ću s strane stat.)

VUKOSAVA: A ovo mi ove moje skitaše! Gdje si pošla, gospo? Kamo si išla?

GRUBA: Dragića sam zvala.

VUKOSAVA: Zvala i ne dozvala, zvala te i ne dozvala se, veće ako ću ja bijedna! Nuta djevojaka sadanjijeh! U naše mlade dni, i stara sam bila, nijesam gospodara moga imenom zazvala; a u kući, koliko da nijesam ni vjerena bila, nijesam smjela vjerenika u oči pogledat i, kako od tuđega, od njega sam bježala; neg kad bi mi majka rekla: "Sjedi' tu!", tako bih zacrljenivši se i sjela, od srama ne bih znala ali uz majku sjedim ali uz vjerenika. A sada: Dragića mi je pošla po gori tjerat! Koji Dragić? Dragić je za vilami išao, a ti, sjetna pošla, hod' doma najbrže! Dragić neka tjera koga tjera.

DRAGIĆ: Bijedan! Tko se ne bi privario? Ne biješe vila neg sunce! I ako me je uzela, što sam ja kriv? Vile uzimlju ljudi¹¹⁴, a oni što će?

STANIŠA: "Uzimlju ljudi! Što će!" - Vukosava, idi s kćerom, a neka on ostane vilenik s vilama.

MIONA: (Tužan Dragić! Grubu mu uzeše! Sjetan vile tjerao!)

DRAGIĆ: Kudi mi Grubu vodite? Ja neću za vilam veće it.

VUKOSAVA: Doma, doma, tuge naše!

STANIŠA: Doma i ti, bijedo naša!

Treći prizor

MIONA, zatim RADOJE

MIONA: Brižna, nut kako pođe za njom, - ozdravi! A kad mu je ktješe odvesti, sjetan ne može trpjet da ne ide š njom. Zato se reče: "Što imam, ne marim; što ne imam, žudim; a pritio lonac, ne okusivši, zasića, a mledan¹¹⁵, i jedući, glad budi". Sad mu je Gruba mila, er mu je hoće uzet.

RADOJE: Mione brajo, vidje li?

MIONA: Rade, među, što vidje?

RADOJE: Stignu Dragić Grubu i reče: "Moja si, mobme¹¹⁶ ć' sa mnom!" Mati jo' se nasmijeja i reče: "Hodite, starali se zajedno!", a Staniša reče: "Zato ću ti ja napit!" Ize mješčić i zaupi k meni: "Radoje, - reče - zdrav si!" Ja zahvalih i napih se. Mione, sada a mi?

MIONA: Uhit'mo se u dva igrat.

RADOJE: Da! Pak?

MIONA: Što maja reče, nijesam li ti rekla?

¹¹³ *ako i ona ne ima kolača od maje* - sretna je ako i nju majka ne dočeka onako kako je Staniša dočeka Dragića

¹¹⁴ *ljudi* - ljude, muškarce

¹¹⁵ *mledan* - mršav

¹¹⁶ *mobme* - "bogme (ako nije pogreška)" (F. Čale)

RADOJE: Da, pođ'mo ovako igrajući doma!

MIONA: Majde t'! Radoje da sviri priđe¹¹⁷. Ostaj zbogom tko piruje, a mi ovamo imamo posao.

Četvrti prizor

MUDROS i OPOSLOVNICA

MUDROS: Oposlovnice, moja vrijedna, moja časna, bez tebe ja Mudros što bih bila? Tobom živem, moja slugo vjerna; gdje ti dođeš, svudije si lijepo primljena. Dijana božica hoće da pođeš na ognjeni stan od Ljubavi. Istinom, tu ne primaju sluge od Mudrosti, tu se žive u raskoši; ma pođ' reci bogu od ljubavi, ako će Plaka, da on nam vrati čistu vilu, i reci mu: "Mir ti nazivamo, a i brijeme je da mira budući ti, Ljubavi, zvana na pir Vlaha Sarkočevića; a i Dijana je zvana, - nije ga s nemirom na taka veselja dohodit". Takoj reci i pođi veće.

OPOSLOVNICA: Da bude, gospođe, lijepo spravno; brzo i mudro da opravim što zapovijedaš. Koji ću put učinit, da brže prođem? Prit ću priko Dubrovnika i učinit ću se dubrovačka godišnica s kudjeljom, s motovjelom, s kočicom na glavi. Ja Oposlovnica nijesam naučna zaludu stat: posao činim hodeći, sjedeći, ležeći, u noći, u dne kako i dubrovačke godišnice. Ma ja ne mogu kako i one tri posla ujedno činit: gospi se, gospodaru i susjedi objednom ozvat, peć varit, oko trpeze služit i menestrat sve u jedan čas. To ja ne umijem; ja svaki posao pose¹¹⁸ činim. Dobro mi stoji godišnicom se dubrovačkom učinit, er ja sve umijem, a i one sve nastoje umjet. U jutro u crjevvara idu za naučit crjevje krpit, a u svetac u tetaka za u razboj naučit pribijat; to, kad na svoj stan pođu, da sve umiju. Vidjeću kako one čine, kad prođem kroz grad, da i ja činim što i one čine; kad se vratim, da umijem spovijedat kako čine.

Peti prizor

OMAKALA i GRIŽULA

OMAKALA: Rasuta, sjetna, tužna u pustinju išla! Jedva sam s dušom utekla! Njeki divji čovjek¹¹⁹ dođe na me. Sjetna, pošla vilam posle opravljat: dušom mojom kako su ono sve nemani! Poslala me biješe navlaš, da bijedna zlo pođem. Blaženica me slobodi: ne znam ni kako utekoh onomu divjemu čovjeku! Jezus, abe Marija, neka krs učinim! Bijedna, da što mi je o moga remete? Da bi Bog dao da i on bude dobro pošao so onizijemi nemani. Sjetna, što je ova vrjeća ovdi? Bijedna, što je ovo?

GRIŽULA: Ah, ah, ne tiči u mrtve! S mrtvijem živi što imaju činit?

¹¹⁷ *priđe* - prije

¹¹⁸ *pose* - posebno, napose

¹¹⁹ *divji čovjek* - satir

OMAKALA: Ružna, što čujem? Jao meni, što je ovo?

GRIŽULA: Brajo, brajo!

OMAKALA: Jao, gospodaru, gdje si? Gospodaru, jao meni!

GRIŽULA: Omake, Omake!

OMAKALA: Gospodaru, jao, umriješ od straha! Gospodaru, gdje si?

GRIŽULA: Ovo tebi Omake, ovo je tužan Omake! Brajo, gdje si?

OMAKALA: Gospodaru! Jao, bijedna, gospodaru, gdje si? Ukaži mi se, er isčezoh od straha.

GRIŽULA: Ovo sam, brajo Omake, ovo sam tužan Omake kao rob svezan! Slobodi me, moj među slatki!

OMAKALA: Jao, jao, jao meni!

GRIŽULA: Jao, jao, jao meni! Jao meni! Ajme meni!

OMAKALA: Jao meni! Ajme meni! Što je ovo? Ajme meni!

GRIŽULA: Jao meni! Ajme meni! Jaohi meni!

OMAKALA: Ajme!

GRIŽULA: Omake, Omake, jaohi! Omake, ozovi mi se!

OMAKALA: Jaohi, tko me zove? Jesi li ti gospodar?

GRIŽULA: Jesam, Omake sam, tebi sam gospodar. Brajo, mojijeh nevolja! Omake, ne boj mi se: brajo, ja sam.

OMAKALA: Jaohi, jesi li ti? Ne smijem.

GRIŽULA: Ah, ah, jesam! Riječ čuj! Omake, ti se si pripala? Ah, ah, ah, pristraših li te?

OMAKALA: Sjetna, u vrjeći? Ne smijem k tebi, - ti si neman!

GRIŽULA: Ah, ah, nijesam! Pripade li se, Omake brajo?

OMAKALA: Uh, tako rasuta! On je, jaohi! Tužna, tvrdo ti se pripala bijeh.

GRIŽULA: Ah, ah, ah, ah, pripala se biješe? Raju brajo, odveži to vrjećice.

OMAKALA: Bogme t' još ne smijem tu tegnut.

GRIŽULA: Omake, odveži, brajo!

OMAKALA: Bogme t' neću vragut ped.

GRIŽULA: Omake, Omake, odveži brajo! Omake, Omake, ah jao, Omake!

OMAKALA: Neću, neću to, neću!

GRIŽULA: Omake, ah, jaoh, Omake! Omake, jaoh meni!

OMAKALA: Sjetna ja ne došla u pustinju! Jao, jaoh, ah, ah! Gospo moja draga, čemu ja od tebe utekoh?

GRIŽULA: Ah, jaoh! Jao meni! Ah, jaoh meni, čemu sam živ?

OMAKALA: Ja bijedna ni znam što ću ni kudije ću! Ah, ah, ah, ah, ah!

GRIŽULA: Ah, ah, ah, ah, Omake, to li je pravo?

OMAKALA: To ti je de za vilam hodit! Tot tebi!

GRIŽULA: Ah, jaoh meni, Omake, Omake brajo!

OMAKALA: Što me omakaš¹²⁰? Pođ' vilu uzmi. Reče me uzet, pak nut nebogo!
GRIŽULA: Da te uzmem, brajo, ava, da te uzmem! Hodi ve, moja kokošice, moj medni celovu, moja golubičice, moja meka tugdjelice!
OMAKALA: Uh, a pak će rijet: "Idi! Bogme te ću!" - Sjetna jesi li ti? Još ne smijem.
GRIŽULA: Idi! Bogme, ako te uhiću¹²¹, dušolice! Uzalak na glavi odveži!
OMAKALA: Sjetan, kako si živ? Bijedna, nu ti ga!
GRIŽULA: Svjetlosti sunčana, svitlosti, zdrava budi, svijećo! Drag ti si, pogledu, mio ti si! Momice moja, tuge mi se sve od srca odkidoše, kad te vidjeh, moj veseli pogledu! Život mi si dala, tobom sam živ! Umro bijeh, otišao bijeh.
OMAKALA: Ah, i još ćeš rijet: "Mala ti har!"
GRIŽULA: Brajo, ne obrn'mo se veće ovdi. Ovdi nije našega stana; da' mi ručicu, među moj: uzimam te za moju domaću; bjež'mo iz pustinje.
OMAKALA: Neću! Idi, ako mi neć' suknju učinit. Idi, bogme te ću!
GRIŽULA: Ih, ih, ah, ah, dušice moja, duša mi se vrati. U cokulah na bnetačku da veće ideš.
OMAKALA: Ah, ih, ah, a hoć' mi kupit? Idi!
GRIŽULA: Svega ti ću kupit! Ne gubimo bremena, hodimo, medovinice! Ovdi vile uzimlju. Vidjela si od mene što bijehu učinile.
OMAKALA: Ali ću se ja umorit grede.
GRIŽULA: A mi ćemo, brajo, na travici počihnut.¹²² - Goro zelena zbogom! Maškarate, zbogom! Svak veće prosti! Što umjesmo, činismo; a veće naprijed ni umijemo ni hoćemo, i nitko naprijed ne gub' riječi. I maškaratam, koliko za nas ki ovu smotrismo...

SVRHA

¹²⁰ *omakaš* - dozivaš, zoveš "Omake, Omakalice!"

¹²¹ *uhiću* - uhvatim

¹²² *na travici počihnut* - "zadnje riječi Grižule, dvosmislene u skladu s njegovim likom. Ostali tekst, kojemu se kraj nije sačuvao, govori glumac vrativši se iz svijeta maštovite radnje u svijet pirne zbilje. Zadnjoj rečenici manjka još glagolska dopuna. Napominje Rešetar uz zadnju riječ da manjka tekst kojim se Grižula, u ime družine, opraštao s publikom." (F. Čale)

RJEČNIK

ali - ili

ava - uzvik: joj!, jao!, avaj!

bačkio (gen. *bačkjela*) - malj kojim se nabija kudjelja, mala batina

bastah (sr. lat. *bastasius*) - nosač

bisaci - bisage

biti - ubijati

Blaženica - Gospa, Bogorodica

bnetački - mletački, venecijanski

bokun (tal.) - zalogaj, komad

boliti se - žaliti, biti žao

božo - božić, mali bog; *božo gorušti* - Amor (s ognjenim strijelama)

brašnenica - poputina, vrsta jela

brašno - hrana, jelo

brijeme - vrijeme

brižan, brižna - jadan, jadna (često kao uzrečica, poštapalica)

brižiti se (za kim) - brinuti se za koga

brjeme - teret, breme

bula (tal. *bullā*) - raskokani kukuruz, neko bjelilo za pudranje

cklo - staklo

cknjeti - kasniti

ckvara (tal.) - mast od juhe

cokula (tal.) - drvena papuča

crjevja - cipela

crjevjar - postolar; *Među crjevjare* - ulica u starom Dubrovniku u kojoj su bile postolarske radnje

ctjeti (prez. *ctim*) - cvasti, cvjetati

čes (gen. *česti*) - sudbina, udes

čestit - sretan, blažen, slavan, bogat, svijetao

četati - četkati

čičak - uvojak kose poput čička

čičati - namještati u gusto, npr. u kosu

čijem - čim; dok

činiti se - praviti se, pretvarati se

čuveta (tal. *civetta*) - sova

ć' - ćeš

ćaćko - otac, tata

da - pored danas običnih značenja još i: a, ali, nego, već

da' - daj

dalek - daleko

darov - dar

davati - podavati se kome (lasc.); prepuštati se

daž - kiša

despet (tal. mlet.) - prkos, inat; *na despet* - usprkos, za inat

Dijana - starorimska božica lova

dilo - djelo

divica - djevojka

djetić - mladić, sluga

djevojčica - djevojka

djevojka - sluškinja, godišnica (v.)

dobiti (prez. *dobudem*) - svladati, pobijediti, dobiti

dohitati - dohvatiti, dosezati

dohranjevati, dohranjivati - čuvati za koga, dočekivati koga čim (usp. *hraniti*)

domaća - žena, supruga

domome - kući, doma

dospovidjeti - dokraja ispričati

dostojati - zavređivati, zaslužiti

dreselje - žalost, tuga

drugovja - drugi put

dub - stablo, hrast

duša - čovjek; dah, dušak; *dušom mojom*

- duše mi, tako mi duše
dušolica - duša od milja, dušica
dvaesti - dvadeset

džilj (tal. *giglio*) - ljiljan

er - jer; da, kao da, budući da

frustati, frustavati (tal.) - izbičevati
funjestra (tal. *finestra*) - prozor

g - k, ka
garofalak - karanfilić, dem. od *garofao*
godišnica - seoske djevojke koje su gradski gospari uzimali za sluškinje u gradu, najčešće na godinu dana, dok se ne bi udale (usp. *godulja*)

godulja - augm. od *godišnica* (v.)

gorušt - goruć, vruć

gostarica (novogrč.) - dem. od *gostara* (vrč, sklenka, boca)

govoriti od koga - ogovarati koga, pri-govarati kome

govjeti - ugađati, ugoditi

graćcki - gradski

grem, greš, gre... - v. *gresti*

gresti (prez. *gredem* i *grem*) - ići

grlo - vrat

grub - ružan, zao, loš, nevaljao

gruda - sir, gruda sira

grudica - dem. od *gruda* (v.)

gunj - vrsta haljine

gustijerna (lat. *cisterna*) - gustirna, bunar

guvernati (se) (tal. *governare*) - čuvati (se), vladati (se)

gvozdjice - dem, od gvozdje, željezo; sredstvo za pravljenje koverča

har - zahvalnost, milost; dar, korist

hitati - hvatati, loviti

hitros - mudrost (jedna od Platonovih "vrlina"), razboritost

hoć - hoćeš

hotjeti - htjeti; *hotjeti dobro komu* - vo-ljeti koga

hrabar, hrábro - junak; mladoženja, muž

hraniti - čuvati; uzdržavati; hraniti

hrlo - hito

hud - zao

hudoba - vrag

igrati - igrati rukom (rukami) - dirati, pipati; tući

iskati (prez. *ištem*) - tražiti, pitati; *iskati od nekoga* - propitivati se, pitati za koga

istinom - doista, doduše

istom - samo, tek

iti - ići

izdrijeti, izdriti (prez. *izdrem*) - silom ugrabiti; izderati

izeti (prez. *izmem*) - uzeti; *izeti se od* - osloboditi se od, izmaknuti

iziti (prez. *izidem*) - izaći, pojaviti se, popeti se; *iziti iz pameti* - pomahnitati

jâd - otrov

jak - kao

jeda - eda, da, da li, zar

jur - već

kako - kao; kako

kami - kamen

kantati (tal. *cantare*) - pjevati

kaogodi - kakogod, bilo kako, nekako

kigodi - tkogod; netko, ponetko

kip - tijelo, stas; lik, oblik; osoba

kô - kako; koje

kofan (tal. *cofano*) - kovčeg, drveni san-duk

kolač - nagrada za dobru vijest

kolende - dar koji se dobija na Božić ili za Novu godinu

komarda (novogrč.) - dućan; mesarnica; klaonica

koret (tal. *coretto*) - žensko odijelo, prs-luk

korunica - rozarij, molitva s krunicom ili kraliješom (brojenicom); *govoriti koru-nicu* - moliti prebivajući kraliješ

koža - život (u izrazu *zla ti koža*)

kraliješ - brojanica, krunica za moljenje

kravajac - dem. od *kravaj*, vrsta kolača

kripos - vrlina, snaga, ljekovita moć (o

travama); jedna od platonskih "vrlina"
krs - krst, križ; *krs učiniti* - prekriziti se, prekrstiti se
ktjeti - htjeti
kudi, kudije - kuda
kuf - labud
kundurica (tal. mlet.) - sluškinja koja posluhuje u različitim kućama, tj. nije stalno zaposlena u jednoj kući; blebetuša, lajavica
Kupido - bog ljubavi, Eros, Amor
kus - komad; zalogaj

lakom - škrt (pored običnog značenja)
larad (gen. *larada*, tal. *larado*) - slanina
lasan - lak
lijer (grč.) - ljiljan
lijes - šuma; drva
lipos - ljepota
lisičiti - varati, pretvarati se, ponašati se lukavo kao lisica
litra - mjera za težinu; u Dubrovniku jedna oka iznosila je tri i pol litre ili oko 3680 g
ločika (lat. *lactuca*) - vrsta salate

ljepos - ljepota
Ljubav - Amor, bog ljubavi
ljubi - ljuba, draga
ljut - hrid, litica

ma - ali
mâ - moja
maganja (tal. *magagna*) - ludov, tko nije pri pameti (kao psovka)
maj - uzvik; usp. *majde*
majde - zaista, baš
malo - zamalo, umalo
manenik - mahnitac
martorijo (tal. *martorio*, *martirio*) - muka, mučeništvo
martorižati (tal. *martorizzare*) - mučiti
mas (ž. r, gen. *masti*) - boja za mašćenje
mavasija - malvasija, vrsta vina
mečiti - gnječiti, udarati
meće - v. *metati*
medovinica - dem. od *medovina*, od milja

za djevojku
menestrati (tal. *minestrare*) - služiti jelo na stol
meritati (tal.) - zaslužiti
metati (prez. *mećem*) - bacati; *metati se na koga čime* - bacati što na koga
minuti - proći, mimoići
mješte - mjesto, umjesto
mledan - mršav
mnuti, mnjeti - misliti
momica - djevojka (dem. od *moma*)
morač - komorač (vrsta biljke)
motovio (gen. *motovjela*) - sprava za motanje kudjelje
moz (gen. *mozga*) - mozak, pamet
mriljulj - ptica kos
mucnuti - progutati, pojesti
mućati - šutjeti

načiniti - napraviti; popraviti; prirediti
nadvor - vani, izvan kuće
nahoditi - nalaziti
najbrže - smjesta, odmah
najliše - osobito, najviše
napiti - nazdraviti
naprijeda - unaprijed; dalje; naprijed
naredba - red
nauzdano - pouzdano
navlaš - hotimice, namjerno
nebog - ubog, jadan, siromašan
nebogo - uzrečica: jadan ne bio *neć'* - nećeš
neg - nego
nespanje - nesаница
nezdrav - bolest
nî - nije
nut, nuta, nuti - nu, gle, vidi

nje - njezin (njezina, njezino); njih
njih - njihov (njihova, njihovo)

obeseliti - obradovati
obići - obuzeti, osvojiti, snaći, ogledati, razgledati (pored običnog značenja)
objednom - zajedno, u jedan put, odjednom
oblakomiti se - postati lakom, postati

škrt

obraz - krinka, maska*obslužiti* - izvršiti, ispuniti zapovijed*odkle* - otkad, otkako; odakle*odpraviti* - uputiti*odsela* - odsad*odzgara, odzgora* - odozgo*oglušati* (prez. *oglušam*) - ne mariti za što, oglušiti se*ohajati* - ostaviti*ohoditi* - ostaviti*oholas* - oholost*ohšubra* - papuča, cipela od pluta (prema *šugar*, pluto)*omrčiti* - nagaraviti*ondi* - onamo*oni* - onaj*oposlovnica* - žena koja radi, marljiva žena*opraviti* - učiniti, obaviti, popraviti, naknaditi*opuđati* - očistiti od buha ili od ušiju*orlak* - orač, orlić*oslas, oslasta* - nalik na osla, tj. magarca*oslica* - magarica*otiti* (prez. *otidem*) - otići*oto* - eto*otole* - odakle, otud; otada*ovdi* - ovdje, ovamo*ovi* - ovaj*ovjezijem* - ovima*ovo* - evo*ozreti se* (prez. *ozrem* i *ozrim*) - obazreti se, osvrnuti se, pogledati*paganio* (gen. *paganjela*, tal. mlet. *faganelo*) - ptica konopljarka*pak, paka* - poslije, opet, zatim*pametovati* - pamtiti, držati u pameti*pantufa* (tal. *pantofola*) - papuča*papagao* (gen. *papagala*, tal.) - papiga*pasti se* (lat. *pascere*, tal. *pascersi*) - hraniti se, naslađivati se; *vjetrom se pasti* - zaludivati se*pazmati* (tal. *spasimare*) - klonuti, malaksati*peča* - komad*pečenica* - udavača; pečenje*pečiti* - ugristi*ped* - pedalj*pengati* (lat. *pingere*) - slikati, bojiti, kititi*pirnik* - gost na piru*pitati* - tražiti, moliti*pjesan* - pjesma*pjeti* (prez. *pojem*) - pjevati; pjevati misu*plah* - plašljiv; brz, hitar*plakijer, plakir* - naslada, užitak, radost;*Plakir* - sin boga ljubavi (Kupida)*Plako* - dem. od *Plakir* (v.)*pločica* - stupica za ptice*pobjed* - poslije podne, po objedu*podbiti* - ščepati, uhvatiti, ugrabiti*poguba* - propast*pokli* - pošto, nakon što, jer, budući da, dok, kad*polača* (lat.) - dvor, kuća*pomiliti* (koga) - smilovati se (kome)*pomučati* - za čas umuknuti*pose* - napose, posebno*potajati* - sakriti*povidati* - pomusti, izmusti mlijeko*poznati* - spoznati, uvidjeti*pozor* - pogled*pozreti* (prez. *pozrem* i *pozrim*) - pogledati, ugledati*praviti* - govoriti, pripovijedati*prc* - uzvik od prdjati, ide uz uzvik maj (*maj prc*)*pribijati* - *pribijati u razboj* - tkati*pribiti* (prez. *pribudem*) - koristiti*prid* - pred*pridati, pridavati* - predati, predavati;*pridati se* - predati se*pridirati se* - kilaviti se, trapiti se, mučiti se*priđe* - prije*primetak* - priložak vezivu, prišiven vez na vez*pripasti se* - prepasti se, prestrašiti se*pripijevati* (koga ili što) - pjevajući slaviti nekoga ili nešto*priporučiti se* - preporučiti se*pristajati* - *pristajati kome k tuzi* - ras-

tuživati koga, povećavati kome muke

pristaviti - staviti na vatru da se kuha

priti (prez. *pridem*) - doći
pritio - debeo; mastan; plodan, rodan, obilan
prjesnačić - dem. od *prijesnac*, vrsta kolača
proć - prema, protiv
prolog - uvod u komediju; glumac koji ga govori
prova (tal.) - kušnja
puđati se - čistiti se od nametnika, buha i sl.
pundurilja (lat.) - pastirsko jelo od ostataka rastopljena maslaca
pur (tal. *puro*) - čist
purgatorijo (lat.-tal.) - čistilište
puštenica - raspuštenica; godišnica koja mijenja gospodara

radati se - radovati se
rasčinjati - uništiti, uništavati
raskoša - uživanje, naslada
raspirati (prez. *raspiram* i *raspirem*) - razdirati
raspredanca - raspredanje, dug razgovor
rasut - "(obično samo u ženskom rodu), kao neka uzrečica kojom ženska osoba sama za sebe kaže da je zaboravljiva, rastresena, jadna, bijedna, nepažljiva" (B. Klaić)
razaprati - rasparati, rasporeti
razboj - tkalački stan; *pribijati u razboj* - tkati
razdrpiti - razdrijeti, razderati, raskomadati
razgovor - utjeha, nada, spas; radost, slast; šala, zabava (pored drugih značenja)
razgovorak - utjeha (dem. od *razgovor*, v.)
razgovoriti - zabaviti, utješiti
razlik - različit
razlog - razbor, razumnost
remeta (tal. *eremita*) - pustinjač, redovnik, isposnik
respirati (tal. *respirare*) - odahnuti
rigulet (tal. *regoletto*, *rigoletto*) - vrsta ženske kapice ili poculice; zvao se i kli-

čak, nosile su ga dubrovačke vladike
rijeti (prez. *rečem*) - reći
rozica - ružica, dem. od *ruža* (tal. *rosa*)
ručak - doručak
ruka - *igrati rukami* - pipati; udarati
rusa (lat.-tal.) - ruža
rusat - ružični, ružin (npr. *vodica rusata*)

salac (tal. *sollazzo*, provans. *solatz*) - zabava, naslada, užitak; u trubadurskoj lirici: ugodna razonoda
sapinati - skopčavati, stezati
scijeniti - cijeniti, poštovati; smatrati, držati
senjao (tal. *segnale*) - znak
sentati - istući
shranjenje - spas
sila - silovanje; *činiti silu* - silovati
sion - silan, moćan
sjemo - ovamo
sjetan - tužan, nesretan, jadan, bijedan
skitaša - skitnica
skroveno - kriomice
slatkosmjeh - koji je slatka smijeha, koji se slatko smije
slavic - slavuj
sloboditi - oslobađati, izbavljati, rješavati, spasiti
smeća - smutnja, nered; svađa; nesreća
smijejati se (od čega) - smijati se (komu)
snaći - naći
so - s, sa
spijati (tal. *spiare*) - uhoditi
spik - (možda) lavanda (tal. *spico*, *spigo*)
spirit (lat.-tal.) - duh
spjeniti - skinuti pjenu (u loncu kad se kuha juha)
spomenovati se - sjećati se
spovidjeti (prez. *spovijem*) - pripovjediti, opisati
sprava - priprava, priprema
spravan - spreman
spraviti se - spremi se
srčan - bliz srcu, drag, mio; brižljiv, revan, vatren
staglin - češljugar

stan - pored danas uobičajenih značenja: rod, obitelj; boravište; služba (djevojke godišnice)

staniti se - nastaniti se, smjestiti se

starati se - starjeti

stati - boraviti, prebivati, stanovati, biti

staviti - dati se na što, uznastojati oko čega

stril - strijela

su - s, sa

sužan - zaslužnjen, zarobljen

svita - tkanina, odjeća, sukno

svrha - kraj, konac

svudije - svuda

škatulica (tal. *scatola*) - kutijica

štogodi - nešto, štogod

tač - tako

tartara - vrsta slatkiša

tegnuti - taknuti, dirnuti

ter, tere - a, pak

tisknuti - potisnuti, izgurati

tja - ča, odavle, dalje

tjeriti - progoniti

tjezijeh - tih

tobolac - kesa za novac; *vrći se tobocem*

- baciti tobolac; odriješiti kesu, platiti

toli - tako

tolicijeh - tolikih

tot - neka; tada, onda; dakle, jamačno

tračić - dem. od *trâk* (v.)

trâk - remik, vlačnik, uvlaka, gaćnik,

vezica (o ženskoj odjeći ili obući)

trator - tratinčica

trijeba - potreba, nužda; *trijeba je* - potrebno je

trpeza - stol

truđahno - teško, naporno

tući se - potucati se, skitati se, lutati (pored ob. značenja)

tuga - nevolja (pored običnog značenja)

tugdjelica - dem. od *tugdjela*, jastučak, blazinica

tuženje - tuga

tužica - tuga

ugoditi - udovoljiti, prilagoditi se; dopustiti

uhiću - uhitim (v. *uhititi*)

uhititi - uhvatiti

ukazati - pokazati, otkriti

ukidovanje - pad

ukrop - juha od rasola

ukuvečiti se - postati *kuveo*, uvenuti

uljesti - ući

umiljen - ponizan

umjetelan - pametan, razuman, uman;

vješt, umješan, spretan, koji umije

upaziti - opaziti, vidjeti

upiti (prez. *upijem* i *upim*) - vapiti, zazivati pomoć

upustiti - propustiti, pustiti

ures - ljepota

usion - silan, silovit, jak, moćan

utezati - biti težak, vagati, težiti

uvrći (prez. *uvržem*) - uvući, ući, uljesti

uza - uže

uzdarov - dar za dar, uzdar, uzdarje

uzdvoignuti - podići

uzeti - opčarati (pored običnog značenja)

uzma - sablast, prikaza; uzetost; tajanstvena moć

uzriti (prez. *uzrim*) - pogledati

vaj - jad; uzvik: jao!

valjati (tal. *valere*) - vrijediti

varen - kuhan

variti - kuhati

vas - sav

ve - rječica s najrazličitijim značenjima: li, ded, daj, baš

već, veće - više

vetah, vethi - star

vidati - spremati, pripremati (npr. obrok) (pored običnog značenja)

vidjenje - obličje, vid, prilika

viđu - vidim

vijek - uvijek; uz negaciju: nikad

vik - uvijek; uz negaciju: nikad

vil - vila

vijola (tal.) - ljubica

vjetar - ispraznost, neozbiljnost (pored običnog značenja); *pasti se vjetrom* - za-

luđivati se (v. *pasti*)
vlah - pastir, seljak
vlahinjica - pastirica, seljanka
voh - uzvik: o
vota (tal.) - put, krat; *jednu votu* - jedan put
vragut - cigli; *vragut kus* - nimalo, nika-ko; *vragut ped* - ni pedlja
vratiti se - doći k sebi, osvijestiti se
vrći (prez. *vrgnem*) - baciti
vrh - iznad, ponad; na; o
vrli - jak, žestok, okrutan
vrlos (gen. *vrlosti*) - okrutnost
vrtjeti se - kretati se, motati se (oko koga ili čega)

zabiti (prez. *zabudem*) - zaboraviti
zač - zašto; jer

začinati, začinjati - zapjevati
zagovoriti se - zapričati se
zaimati - uzajmiti
zapinati - postavljati zamke
zapletanca - zapletaj
zaupti - zavapiti, zazvati
združiti - postići, dobiti, steći, spojiti
zlamenje - obilježje, znak
zled - ozljeda, rana
zlić - zločinac
zločes (gen. *zločesta*) - slab, loš
zračan - dobra izgleda, zdrav
zvirenje - zvijeri

živo - stado, blago, životinje
žuber - pjevanje ptica, žubor